

СРПСКИ НАРОД

ТРИ ГОДИНЕ ИСТОРИЈЕ

Данас бележимо три године како генерал Недић води Србију кроз буру највећег рата у целији историји света, борећи се за њен опстанак и за живот српског народа. Три године, а чини нам се да су прошле бар три десетије...

Било је тренутака, када је изгледало да је све неповратно пропало. Да нема више наде за српски род.

Једна велика земља, која је веровала да претставља неку снагу, готова преко ноћи срушила се и разбила у парампарчад. Њене вође, које су је увукле у један непотребан рат, побегле су срамно са бојишта и из земље. Оставили су обезглављен народ да се сам сналази у тешким данима националне катастрофе.

То је било доба правога беспућа.

Наш српски народ у овом путању често пута ишао је самом ивицом понора, у који је могао да се сурва због и најмање погрешног корака. Многи су сматрали да је то агонија смртно рањеног српског народа. Изгледало је да је судбина српског народа запечаћена за сва времена.

Али тада на замраченом и мутном српском обзорју појавио се лик једнога човека. Кроз мрак и тмину, који су пали на српски народ, синуо је зрак његове наде и вере у Србију. И убрзо читав спон светлећих зракова појавио се на српском небу, побеђујући дотадањи мрак.

Славом овенчани војсковођа наднео се над судбином српског народа. И стрпљиво и неуморно прионуо је на рад, да би се спасло што се може спаси и да би се могао наставити макар како национални и државни живот.

Пре свега било је важно продужити нит прекинутог државног живота и националне историје. То је било потребно да нас не би нестало у хаосу, да нас не би прогутала тама историје. И он је зидао дело обнове у сузама свога бола и у патњи целог народа.

Цементирао га својом вером у српски народ и његовом вољом за животом. Немајући ништа сем својих десет прстију за кратко време он је успео да усрд рушевина и пустоши подигне нову, скромну зграду државе, да обнови географски и политички појам Србије.

Неуморно, бдијући даноноћно кроз недаће и страдање, борећи се са заблудама и предрасудама, сузбијајући туђинску и плаћеничку пропаганду, генерал Недић радио је свој национални посао, носећи у себи визију нове Србије, лепше и праведније него скрхане Југославије.

Требало је натчовечанских напора, много мудрости, а највише стрпљења и опет стрпљења, да се обезбеди и сачува новоподигнута зграда, мала и скромна Србија, као што је била пре сто година. Да се сачува да је овако недозидану какву олуја поново не обори и сруши. Тако је ускрснула Србија из рушевина и из праха и почела да живи новим животом, очекујући од своје мудрости и памети боље дане и лепшу будућност.

Како што мајка бдије над првенцем, тако се генерал Недић старао за власну Србију, бринући бригу и дању и ноћу да јој обезбеди живот. Да је очува, како би чврсто стајала на својим властитим ногама. Да је сачува од свих непријатеља, а у првом реду од страшне

црвених немани, која стално покушава да униши српски народ.

То је историја ових три године исусовског страдања и циновских напора да се земља очисти од рушевина и прљавштина и да се обнови. Да се удара темељи за стварање Отаџбине поштења и рада да би Србија опет била као што је некад била, вољена од својих синова, цењена и поштована у свету.

ве за њено развијање и напредовање. Својом мудрошћу и својом енергијом, својим правилним процењивањем догађаја и разумевањем стварности, он је повратио оно, што је с луде главе изгубљено.

Србија је опет власната, и добила снагу да обезбеди себи живот.

Недићева Србија савладала је многе и многе тешкоће. Преобрела је многе и мно-

(Наставак на 2-ој страни)

АРМИСКИ ГЕНЕРАЛ
МИЛАН Ђ. НЕДИЋ
ПРЕТСЕДНИК СРПСКЕ ВЛАДЕ

Поред свију тешкоћа и неприлика и поред тога што је српски народ био избачен из тока великих светских збивања, Недићева Србија је постепено и полако враћала свој углед међу Србима и међу светом. Она је настављала традицију своје светле прошлости да буде светионик, који је осветљавао пут, којим сви Срби треба да иду. Она је сваким даном све више постала жижка, око које се окупљају све српске снаге, које треба да се сједине, а маламишу у једном истом осећању, у једној истој вољи.

То су историске заслуге генерала Недића. Он је за ове три године пожртвованог рада, готово ни из чега, помогнут вољом и свешћу српског народа и жртвама његових најбољих синова, обновио Србију. Иако под окупацијом, он је створио државу са свима атрибутима упркос тешких ратних прилика.

Генерал Недић у тим часовима био је пред истим задатком као Карађорђе и Кнез Милош. Требало је власну Србију, требало је оживети српску мисао и створити усло-

ЕПОХАЛНА УРЕДБА

Данас, у време кад бележимо трогодишњицу владе Народног спаса и позитивне резултате, које је она постигла у свима областима националног живота, можемо забележити још један велики успех политике генерала Недића. Добро проучена Уредба о задругарству, којом се ударају темељи за изградња нове Србије, у којој ће владати поштење и правда, потписана је и ступа на снагу. Истовремено ји одобрен кредит од 100 милиона динара који треба да омогући материјалну страну овога подухвата.

На тај начин је на путу да се оствари најприснија жеља генерала Недића да задругарство дође до најпунијег изражая и да се почне са изградња српске задружне сељачке државе, у којој ће сељак добити своје место. По његовом уверењу то је организација националног и државног живота која најбоље одговара српским традицијама и српском духу, јер се заснива и надовезује на старо српско задругарство, које је било у прошлости највећа снага српског народа и извор свију врлине.

Својим високим моралом, својом економском и социјалном организацијом задругарство је у прошлости сачувало српски народ од пропasti. Данас прилагођено условима и потребама новога времена и економске производње оно ће моћи да одигра нову улогу у животу српског народа и да му обезбеди правду, благостање и нову величину.

Тако ће правдољубље генерала Недића бити задовољено, јер је ударио темеље српске сељачке задружне државе, која треба да дође место ранијег хаотичног и неправничког уређења земље.

Сада треба свесрдно и истрајно прионути на посао и зато генерал Недић оставља у аманет новим поколењима да доврше ову његову замисао, да остваре ову основну тежњу српског народа, који је кроз векове тежио правди, једном правичном друштвеном уређењу. А то уређење биће његово својствено уређење, само његово, а не преношење и којија неког страног узорка. То је најбоља залога да ће оно бити конструктивно и од највеће користи по српски народ.

Зато је ова Уредба од епохалног значаја.

ТРИ ГОДИНЕ ИСТОРИЈЕ

(Наставак са 1-ве стране)

ге препреке. Сада она има пред собом слободан пут за нови успон и нову величину.

То је био пут Србије за ове три године од најтежих искушења до данашњих дана, када постигнутом слогом и јединством са већем самопоузданошћу и веома можемо гледати у нашу будућност...

Пролазећи кроз овај најтежи период своје историје, када је изгледало да се све заверило противу њега и његовог опстанка, својим данашњим положајем српски народ, сложан и јединствен, још једном је испољио своју животну снагу, своју вољу за животом, која успева да савлада све препреке.

Сваки прави српски родољуб и поштени Србин мора да ода признање на крају треће године националној политици генерала Недића, која, савлађујући све тешкоће, мрећи све супротности, успела је да окупи све националне Србе у један заједнички српски антикомунистички национални фронт.

То је био један од главних циљева свеколиких напора генерала Недића за ове три године да поврати јединство и слогу разједињеном српском народу. Ову потребу, од које је зависио опстанак и будућност Србије, генерал Недић је схватио од првог дана преузимања тешке одговорности вођења Србије и у своме историском говору од 1. септембра 1941. године он се позива на стару српску дезизу, која је у прошлости чуда стварала:

»САМО СЛОГА СРБИНА СПАСАВА.«

И за ове три године он је одлучно и истрајно настојавао да се национални Срби не боре између себе и да се узајамно не истреблију. И стално је проповедао слогу и јединство целог српског народа, да би што успешније одолевао настанима комуниста и да би у што већем броју, сложан и јединствен, сачекао крај рата и био што снажнији у моменту, када се буде решавала његова судбина.

Тако генерал Недић јесте не само спасилац Србије, већ је истовремено и најнеуморнији апостол слоге и братства међу Србима. А његова влада, влада Народног спаса јесте истовремено и влада народне слоге, која води српски народ из тешких ратних перипетија у бољу будућност.

То је круна националне политике генерала Недића, његова непоколебљива тежња да се сви национални Срби уједине, зашта је он насеично жртвовао све лично и показао највећу широкогрудост и трпеливост. И као Кнез Лазар уочи Косовске битке, он у једном свом говору жигоше издајнике слоге и јединства:

»Највећи је душман српског народа онај, који дели Србе на макакве фракције, партије или фронтове... Сви Срби сложно братски на окуп да се спасавамо сами.«

»С—Н«

ЛИФЕРАНТИ ГЛАДИ

Испочетка су Британоамериканци покушали да лиферију глад непријатељима. То није успело. Немачка је организовала исхрану Европе, и Европа је могла да буде читавих пет година у ратној зони, а да не подлегне дејству блокаде.

Увидевши да не могу лиферовати глад противнику, Британоамериканци су почели да лиферију глад оним народима који су силом околности или издајством испали из борбеног блока Европе, и ушли у сферу привредног вођења коалиције. Прва лиферија глади је била извршена у Алжиру, затим у Сицилији, па онда у целој Италији. Британоамериканци су се показали као неспособни управљачи и као бездунни окупатори, јер су препустили народе Јужне и Средње Италије да умиру од глади.

Можда би се то могло објаснити тиме што се је Италија борила (а сада се једним делом бори) против коалиције. Али ево сада случај са Француском, када се је борила против Немачке, а на страни Енглеза. И она је сада постала набављач глади, јер ништа друго не може набавити код Англоамериканаца.

Коалиција изјављује потпуно отворено да ни водени транспорт преко океана, нити железнички на територији Француске, не могу служити за снабдевање становништва републике: стањовништво треба то

СРБИЈА КОЈА СЕ РАЂА

Пуна четири месеца провели смо у средини најхорорских одреда т. свих националних бораца, који се боре против црвених немана, ма како се они звали: Народна гарда, добровољци, државна страж или национални четници. У тој средини ми смо могли да испитамо осећања ових људи и да осетимо, како народно било куца за Отаџбином.

Одмах се примећује колико ова средина одудара од оне јадове средине из позадине, коју углавном претстављају пасивни посматрачи и саботери. Оно што се види и осети у овој средини право је откровење и читав један други свет, него овај у коме проводимо наше дане.

Ту сусрећемо људе разног доба: поред 16-то годишњег младића 50-тогодишњаци, поред дечака на гарављених усана брката колосе. Од девојачког лица до гробога, и маркантног, изразданог ожилјцима, као успомена из ранијих јуначаких борби.

Али све њих једна иста мисао обузима, једна иста идеја их води. У својој души они имају усвојен лик Србије а у срцima својим nose жарку љубав према, свome народу.

То су борци нове Србије, који служе само њој и ником више.

То су људи који се старају да сваком речју и

сваким делом посведоче своју јединицу Отаџбини. Најсрећнији су кад падне команда: У камоне, пењи се. То је за њих знак за почетак борбе, полазак усред ноћи на терен.

Као да су читав век провели у касарнама и нечујно се спремају, притељују дименик пушке из своје тело или где јаче своје најомиљеније оружје на грудима, свои „ликавац“. Спокојно кад да иду на свадбу, а не у борбe уседају на своја места, друг до друга, отац поред сина, брат за брата.

Наша јавност диви се успесима ових наших бораца, који спречавају црвеног непријатеља да прорде у нашу земљу, али не улази дубље у њихову психу, да упозна и осети откуда они прву снагу у неравној борби са комунистичким бандама. Зато, треба бити близу њих, сродити се и спријатељити са њима, разговарати са њима, па ће човека задивити колико је велика њихова љубав према земљи и народу који их покреће на ове херојске подвиге за спас Отаџбине.

Али непријатељска пропаганда учиње се да их духовно бастроји, поцепа и завади. Та лажна и подла пропаганда потура у њихове редове измишљене до-гађаје, преноси лажна подметања, оговарају једнима против других, подменују једнима или другима сличне интересе. И до скора ова перфидна пропаганда наносила је доста зла, спречавајући јединство и слогу у редовима бораца.

Али то више неће бити тако.

Код свију наших бораца пробила је свест чистог српског патриотизма, свест о најсушној потреби слоге свих бораца у борби против комунизма. И они борећи се са њиме помињају, да се обрачују и са унутарњим непријатељем.

Наши борци су скромни људи; они су са малим задовољни. Њихово оружје за њих је светиња; они га одржавају увек чисто и светло, они са њим лежу и устају. У комунистичким редовима окупили су се нерадници, безрадници, а у српским националним редовима сврстани су наши најбољи домаћини.

Преко дана они се баве својим редовним пословима, уколико им то служба допушта, а ноћу живе на пушци, на опрези, готови да положе своје животе у одбрани земље и народа. Ако су удаљени од својих завичајних места, они помажу инокосна домаћинства и породице, чији су домаћини у заробљеништву. Кад питате о томе они обично одговарају: „Па радимо српску њиву, свеједно где је она и чија је.“

Српски народ је духовно оздравио, то се може тврдити, кад се на извору виде ствари. Отуда редови наших националних бораца свакодневно се повећавају и с обзиром на недовољно наоружање, постaju већ прекобројни.

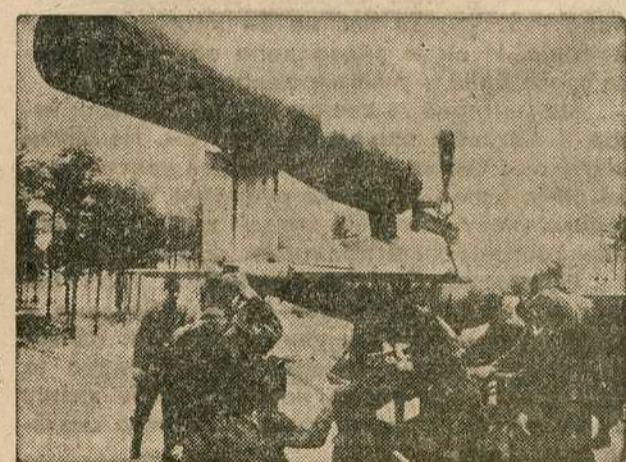
У разговору са њима избија њихова страсна мржња према комунистима, које они називају народним именима: зверови, сотоње, врагови, црвени ћаволи, жгадија и томе подобно.

У последњих месец дана морал се кад њих јако подигао придоласком нових бораца и повратком слоге у националним редовима. Ту у средини ових ливних и идеалних српских националних оружаних одреда рађа се нова Србија, рођена сестра деветгодишње Србије.

То је наша доскора заборављена и изгубљена, данас ваканса и обновљена, драга и мила Отаџбина — Србија.

Хвала јунацима — хвала родољубима!

Стари ратник

»V-1« НА СТАРТУ

Српски Народ

ГЛАВНИ УРЕДНИК, одговоран за садржину листа: Велибор Јонић.

ВЛАСНИК: Мих. Станковић из Београда.

Уредништво и Администрација Престолонаследников трг бр. 43 партер (Теразије).

ШТАМПАРИЈА »ЛУЧА«, Краљице Наталије 100. Тел. 21-772. Тромесечна претплата 48 динара шаље се преко »Пресек« а. д. Владковићева 8.

МЕС.

„СРПСКА ОМЛАДИНА ЈЕ ДАНАС СИГУРНО И ЧВРСТО ВОЂЕНА“

ИЗВЕШТАЈ
Министра просвете и вера
ВЕЛИБОРА ЈОНИЋА

Задаци пред којима се Министарство просвете и вера налазило за ове три године били су разноврсни. Пре свега морала се извршила ревизија затеченог стања, које је наметало хитно уклањање извесних штетних појава у нашој просвети. Ово је повлачило за собом потребу неодложних и корениних реформи, за којима се одавно осећала потреба, а којима се из различних узрока дотле није приступало.

I ОСНОВНА ВАСПИТНА НАЧЕЛА

Ратно време наметнуло је исто тако извесне међутим трајног или пролазног карактера, које су се морале донети, ако се желело васпитање и образовање наше омладине, макар и под најтежим приликама и условима.

У васпитном погледу заузело се следеће начелно становиште и предузете следеће мере:

а) Српска се омладина мора васпитавати у националном духу, у духу наших народних традиција. Отуда су, поред осталога, заведена Српска ћачка поседа, на којима је негована рецитација родољубивих песама, наши позоришни комади, народна песма и игра. Фолклорне групе имале су притом нарочитог успеха.

б) Верском васпитању, као основи нематеријалистичког схватања света и живота, мора се обратити нарочита пажња. Услед тога је настава из веронакног уведена и у школе у којима дотле није постојала; наређено је редовно похађање цркве, као и оснивање ћачких црквених хорова.

в) Контрола над животом и радом омладине мора се појачати стварањем што тешње сарадње дома и школе, како би оба васпитна фактора деловала складно и у истоме смеру. Отуда је наређено оснивање заједница дома и школе, што је имало нарочито благотворан утицај при стварању ћачких кухиња, у којима су се исхрањивали сиромашни ученици.

г) Омладина се мора њавини да у раду и стварању гледа смисао свога живота. Отуда је настава одржавана чак и под најтежим условима. Где то није било могуће, ученици су упућивани на саморадњу. Ученици из Београда и осталих места која су била погодна бомбардовањем подвргнута су испиту по околним селима. У слободном времену ученици су обраћавали своје ћачке вртове.

д) Само строго спроведеном селекцијом омогућиће се стварање моралне и интелектуалне елите, која једино може обезбедити поуздано и достојно народно и државно војство. Зато је у средњим школама заведено специјално психолошко проучавање ученика, како би се ученици упућивали у оне школе за које имају стварне способности. У ту сврху образована су и саветовалишта за родитеље. У сарадњи са приватном иницијативом остварен је Фонд за школовање сиромашне и ларовите деце са села.

Верност овим начелима, као и мере које су отуђа резултирале, нису остале без свога благотворног дејства. Нарочито се показало корисно завођење васпитача по школама. Установљена је и контрола од стране самих ученика у виду специјалних редарстава.

У основним школама враћени су јавни годишњи испити као једна од добрих традиција прошlosti. У том погледу отишlo се и даље, па су јавни годишњи испити заведени и у средњим школама, као једно од средстава за ученичко такмичење.

Овако вођена и упућивана школска омладина српска сачувана је од многих опасности и искушења, која су је у овом ратном времену вребала са свих страна. За заблудеље основан је Поправни васпитни завод у Сmederevskoj Паланци; за напуштене Недићев дечји град у Обилићеву.

Све ове побројане мере тешко да би дале жељене резултате да није било пожртвованог рада код већине наставника и наставница, који су, ма да живе у врло тешким приликама, давали све од себе.

II ПРОСВЕТНА РЕФОРМА

Но поред ових тако рећи текућих послова у Министарству просвете и вера вршени су далекосежни радови на просветној реформи. Измењен је сам назив министарства, пошто су верски послови из Министарства правде враћени у Министарство просвете. Стало се на становиште да је просвета, права просвета, без вере искључена.

Једно од основних начела просветне реформе гласило је: са једнога места мора се управљати целиком васпитањем и образовањем наше школске омладине. Само тако можиће бити у правом смислу задовољене државне и народне потребе. Са усвајањем начела планске просветне политike морало је доћи и преношење стручних школа из ресора пољопривреде и народне привреде у десор просвете.

Још пре него што се ово десило, приступило се опсежним студијама за изградњу дугорочног Државног просветног плана, који треба типове и број школа да утврди према стварним потребама нашег народног живота, а њихов распоред да изврши према демографско-привредној структури појединих крајева.

Као основа за ове студије послужили су одговори на анкету, коју је Министарство просвете и вера вршило, обраћајући се свима стаљским и стручним удружењима, као и министарствима, у циљу сазнавања њиховог мишљења о стању у нашој просвети, као и о томе које се измене у том погледу треба да изврше. Ови одговори били су у сваком погледу драгоценни.

Да би се омогућило да сви друштвени редови у будуће имају прилике да дају своје мишљење у погледу васпитања и образовања наше омладине. Министарство просвете и вера донело је Уредбу којом

је Београдски универзитет. Реформа је извршена са циљем да се ова наша највећа просветна установа оспособи за вршење свога основног задатка: изградњивање наше националне културе.

Основном и Општом уредбом о Универзитету заведене су многе новине.

Раније се националном образовању на Универзитету није поклањала скоро никаква пажња. То нам се горко осветило. Сада је предвиђено да се на свима факултетима морају образовати нарочити курсеви, које ће студенти обавезно слушати у циљу допуне свога националног васпитања и образовања.

У духу начела селекције заведен је пријемни испит за све оне који желе да се посвете универзитетским студијама. Заведена је контрола над радом студената и њиховом уредном полагању испита. Предвиђени су практични радови студената преко лета.

Оснива се Педагошки институт, кроз који ће морати проћи сви студенти филозофског факултета, као и они са других факултета који желе да се доцније посвете наставничком позиву.

Реорганизован Београдски универзитет отворен је јануара ове године и предузете су све мере да он отпочне са радом. Бомбардовање Београда је омело извођење ове тако важне и прешне замисли. Предузете су све мере да нормални рад на Универзитету отпочне у јесен.

Поред Уредбе о Универзитету израђена је и Уредба о гимназијама, која услед нередовних прилика још није поднета Министарском савету на озакоњење. У њој има такође значајних новина, за којима се давно осећала потреба.

VI РАД НА КУЛТУРНОМ ПОДИЗАЊУ НАШЕГ НАРОДА

Народном просвећивању поклоњена је велика пажња. При основним школама основани су отсеци за народно просвећивање. Нарочито је поведена бор-

је Главни просветни савет из основа реорганизован. На место некадањих 35 чланова искључиво из реда просветних радника, сада у Главни просветни савет улазе представници свих стаљежа, корпорација, Светог синода Српске православне цркве, свих министарстава, као и високих просветних и научних установа.

III ДРЖАВНИ ПРОСВЕТНИ ПЛАН

На основу мишљења која су добијена путем поменуте анкете, као и студија Просветног одбора, који је замењивао Главни просветни савет до његовог реорганизовања, израђен је пројекат Државног просветног плана. Овај план заснован је на следећим принципима: типови, број и распоред школа одређени су према географско-демографским, културним и привредним приликама појединих крајева, са циљем да се врсте школа, као и њихови наставни планови и програми, доведу у склад са народним и државним потребама.

У Државном просветном плану, који је дугорочан и који се има реализовати у току једног низа година, предвиђени су извесни нови типови школа: двогодишње народне пољопривредне школе, задружне школе, шумарске школе, сеоске пољопривредне домаћичке школе, варошке домаћичке школе, девојачке школе, пољопривредне учитељске школе, административне академије и лаборантско-препараторске школе. При средњим техничким школама предвиђени су извесни нови отсеки. Обавезно основно образовање повећано је од 4 на 6 година.

СРЕДЊОШКОЛСКИ ОМЛАДИНЦИ НА ГОДИШЊОЈ СМОТРИ

Не чекајући на доношење Државног просветног плана Министарство просвете и вера почело је практично спровођење његове основне замисли да се стручне школе имају нарочито фаворизирати. Тако су у току ове три године отворене следеће стручне школе: Административна академија у Београду, Средња техничка школа у Крагујевцу, Трговачка академија у Крагујевцу, III трговачка академија у Београду, Задружно-винарска школа у Сmederevu, Виноградско-воћарска школа у Аранђеловцу, Сточарско-млекарска школа у Бољевцу. Сем тога отворене су абитуријентски течајеви у Јагодини, Ђуприји, Ваљеву и Крагујевцу.

IV ОПШТИ КУЛТУРНИ ПЛАН

Поред рада на стварању Државног просветног плана у Министарству просвете и вера интензивно је рађено на изградњи нашег Општег културног плана, који иде за тим да изврши организацију нашег целокупног духовног, културног и научног рада. У току овога констатовано је да многа питања од животне важности по српском народу често су и решавана. Зато пројекат Општег културног плана предвиђа рад српских покољења за дуже време и обухвата све секторе важне за национално-духовно, национално-биолошко, национално-економско и национално-техничко изградњивање нашег народа и наше земље. Овај рад има се изводити плански и без обзира на дневно-политичке и друге утицаје.

Основно начело Општег културног плана гласи: „наша национална култура има се изградити на темељима здравих народних традиција и довести у сагласност са нашом српском стварношћу.“

V РЕФОРМА ШКОЛА И ЊИХОВИХ ПРОГРАМА

Једна од првих школа која је реформисана био

ба против неписмености. За њено сужбијање донета је и нарочита Уредба.

За ове три године одржано је 948 аналфабетских течајева и на њима обучено писмености 24.373 омладинца. Одржано је 430 просветних течајева, 6.022 предавања, 109 посела и 669 других приредба. Поред школа за домаћице одржано је 18 стајних течајева, као и 77 покретних течајева за домаћице.

У циљу снабдевања народних књижница и аналфабетско-просветних течајева књигама раздељено је: 20.000 пољопривредних књига, 15.500 других забавних и поучних књига, 444 албума слика, 4.500 буквара за аналфабете, 5.000 словарица за аналфабете и 110.000 других брошура васпитног и националног садржаја. Књигама је помогнуто 570 отсека за народно просвећивање.

У циљу снажења нашег уметничког живота Министарство просвете и вера организовало је више уметничких изложби, од којих је нарочити морални и материјални успех имала Изложба наших сликара у задобијеништву, која је приређена у пролеће прошле године.

Осим овога Министарство просвете и вера издајуће је значајно дело Двеста година српскога сликарства, које је очигледан доказ стваралачког духа наше народе.

У циљу обнављања нашег књижевног живота Министарство је нарочиту пажњу посветило раду на покупљању материјала и издавању Речника српског језика. Његова прва, огледна свеска је пред објављивањем. Сем тога дало је иницијативу да се у филмске натписе уведе ћирилица. Донето је ново правило упутство.

Нарочито је омладина потстичана на књижевно стварање. О томе сачеточи успели књижевни конкурсе (Наставак на 9-тој страни)

ТРИ ГОДИНЕ ОРУЖАНЕ БОРБЕ ВЛАДЕ НАРОДНОГ СПАСА

Септембар месец 1941. год. затекао је Србију у врло тешком стању. Безвлашће се осећало на свим странама. Државни апарат је попустио, јер није имао оружану заштиту. На плодним њивама вредног српског сељака букале су крстине садевених спопова са златним житним класјем. У земљи је бешео комунистички устанак. Пушке су праштале на све стране, гинуле су народне вође, најбољи домаћини, цвет српског народа.

Било је потребно да се пре свега угуши комунистички устанак.

Ово је био изванредно тежак задатак с обзиром на тадашње прилике. Српски народ, ма да у огромној већини није имао никакве везе са комунизмом, обезоружан, није имао моћи да се одупре добро изоружаним комунистичким бандама.

У том тренутку, када је септембра 1941. год., генерал Милан Недић преузео управу земље и образовао Владу народног спаса, упутио је народу питање: „Хоћете ли да дочекате слободу живи или мртви?“

И десило се оно што заиста може личити на право чудо. Са неколико стотина добровољаца и четника генерал Недић успео је да најсигурнијим вођењем операција сузбије комунисте, васпостави мир и ред и тако спасе српски народ од потпуне пропasti, која му је претила.

Први крупни, а можда и најважнији прилог даје српско село у политичком погледу, схвативши први апел претседника Владе за очување мира и реда у земљи.

Све до јесени прошле године комунистичко-партизанска акција на подручју Србије била је готово немоћна. Тек тада почела је да оживљава и да узима озбиљнији вид. У лето долазила је до изражавајуће општинских архива, ометању рада општинских управа, пљењу вршалица и стогова жита, одузимању хране и прибирању резерве, организовању убиства својих противника, у пропаганди путем летака и написа. У јесен је почела да се манифестише у нападима на поједине жандармејске станице, на сабраћајне објекте и друга важна привредна постројења.

Ова нова активност дошла је отуда, што су слабим снагама партизана домородача почела да пристижу појачања са стране.

Српски оружани одреди угушили су у самом почетку ову нову акцију и осујетили намераване подуховате већег обима.

Државни интереси налагали су да у оваквим приликама команда свих оружаних одреда буде сконцентрисана у једној личности. Тако је дошло до укидања звања шефа Српске државне безбедности, а команду над свима оружаним одредима преузео је лично председник Владе генерал Недић, истовремено и као ресорни Министар унутрашњих послова.

Како непосредни резултат ове мере дошло је систематско разбијање комунистичких снага, које су на свим странама доживљавале пораз за поразом, уз крваве губитке. Затим је неминовно следовало повлачење ослабљених комунистичких снага са српског тла.

Поновни настани партизана на Србију од почетка 1944. г., који су извршени после прибирања снага и добијања појачања, увек су се ломили о монитор и јединствен српски национални бедем. Комунистичке банде у Србији могле су да постижу само тренутне и привидне успехе у колико им је поуздало за руком да изазову и створе изненађења, али су то увек скоро плаћале.

Ради једне емисије на кратким таласима, у којој би било речи о њиховим подвигима и успесима, они су бацали у борбу и стављали на коцку велике снаге. После очигледног неуспеха и високог данка у крви живели су они месецима од те једне емисије, а лажима и терором одржавали су морал и дисциплину својих јединица.

Такве неуспехе претрпели су комунисти приликом напада на Ивањицу, при покушају прелаза из Срема у Мачву код Црнобарског Салаша, у надирању из Санџака преко Ибра ка Копаонику и Јастребцу, у покушају да се пробију из Топличког базена и да заузму Јастребац и Копаоник, те да се преко Ибра дочепају везе са остагшима комунистичких банди у Санџаку, Црној Гори и Босни.

Изванредно важан географски и стратешки положај Србије као језгра Балкана и њено приредно богатство стално привлаче комунисте и они увек показују јасно тенденцију да њоме овладају, знајући унапред да им је без Србије немогуће помињати, а камо ли остварити неки успех на Балкану. Имати Србију у својим рукама значи држати кључ овог дела Европе, значи бити у стратешкој надмоћности. С друге стране пак Србија, као богата житница, дала би изворе снабдевања огладнелим комунистичким хордама.

Знају то добро комунисти и зато тако често и нештедима покушавају да се дочепају овог значајног простора, али то зна и српски народ, који је у то добро увидео њихове „ослободилачке намере“, јер је још 1941. г. осетио све благодети комунистичког обећаног „раја на земљи“. То је српски народ скупо платио крвљу и имовином својом.

Влада народног спаса, која је од почетка радила по свом најбољем знању и умењу, успела је да сачува српски народ уједињен и неприступачан

НА ПИСАЦО
шом. Мин. унутрашњих послова
ДУШАН ПОПОВИЋ

комунистичкој идеологији. Благодарећи томе имамо данас у Србији јединствен национални фронт против носилаца безверја, крвавих нереда, неморала, диктатуре олоша и његовог паразитског живота, једном речју противу политичког и моралног хаоса.

Данас више но икада српски народ је потврдио да је Влада народног спаса била на добром путу и да је својим држањем и радом погодила жељу народа. Јер, народ се нашао на прекретници: с једне стране били су вера, нација, етика и морал, понос, историја и традиција, а с друге стране безверје, руља, разват морални и материјални, понижење човека, робовање мањини, која не признаје никакве светиње — ни нацију, ни историју, ни традицију.

На тој прекретници народ је имао да бира. Српски народ није се двоумио. Пошао је за оним што је његово, изабрао је оно што је Србину свето и што је српско, а одбио је с одвратношћу оно што је туђе. Народ је нагонски осетио да оно право значи његов живот, а да би га друго одвело у сигурну смрт, његово потпуно уништење и пропаст.

Зато је данас у Србији све будно, све је на ногама и мушки се чува и јуначки брани од заразе куге.

Приликом ове трогодишњице заслужују пуно признање српски оружани одреди, под чијом се заштитом обавља цео стваралачки рад на обнови Србије. Овим нашим јунацима, у чијим грудима куца српско срде, припада велика захвалност за њихов појктовани рад.

Многи млади животи њихових палих другова узидани су у темеље нове Србије, одакле ће чистоћом српске љубави и братске солидарности вечно зрачiti покољењјима, опомињући их да стечено чувају, јер је плаћено скупоценим жртвама најбоље деце српскога народа.

Малобрђне чете, али богате светосавским духом и даље ће бити над судбином своје браће, чувајући их од небратске руке која ради противу интереса земље и народа. Оне ће одржати ред и поредак тако потребан Србији и српском народу, јер знају да уз њих и са њима свако право српско срце куца и да ће се, ако буде потребно, њихови редови удвоји, јер Србија мора живети.

ТИТО НАРЕЂУЈЕ

Сада су почеле да се појављују последице Черчиловог пута у Рим и његовог састанка са Титом. Нико није могао мислити да ће се премијер велике и моћне Британије толико ниско спустити да иде на

**„На социјалној правди
мора да почива и др-
жава и цео живот
српског народа.“**

Родољубљу генерала Недића развоно је једино његово правдољубље. Они су дубоко и неискрено усађени у његовом бићу, они чине може бити штетну његове националне политику, са тим осећањем правдољубља он улази у решавање свију питања у погледу уређења земље, организовања државе, стварања новога друштва после пропasti ранијег поретка заснованог на искоришћавању слабијих и на неправди. Ни код једног од ранијих српских државника није била јасније изражена ова тежња за првотом и правичношћу, за чистотом и поштовањем као код генерала Недића, који је сва своја већ провео у војсци, где се искључиво служи само Отаџбини и којој су подједнако драги сви њени синови. Тако генерал Недић између многобројних својих изјава својој чврстој вољи да нову Србију изгради на поштењу и социјалној правди, примајући преставнике Груже и Лепенице он је јасно и одлучно истакао то начело:

»НА СОЦИЈАЛНОЈ ПРАВДИ МОРА ДА ПОЧИВА ДРЖАВА И СЕЛО И ЦЕО ЖИВОТ СРПСКОГ НАРОДА.«

Зато је он своју националну политику поставио на сељачки темељима, јер то захтева и социјална правда и благостање и напредак целе нације.

Судбоносни дани

Судбина српског народа никада није била лака, јер кроз његову земљу води главни пут Исток—Запад. Сем тога, наша земља налази се у средини Балканског полуострва, услед чега је вечито имала спорове са својим суседима.

Ова вечита борба за одбрану свога тла, која се често претварала у борбу за голи опстанак, очеличила је српски народ, у њему усадила неугасиву жељу за независност и слободом, речју развила у њему државотворни смишо, који му ни пријатељи ни непријатељи никада нису оспоравали, нити могли оспорити.

Али баш то доводило је српски народ често на ивицу пропasti. Јер српски народ је бројно мали народ. Он је такав био и остао. Остао је такав баш због тога, што је у борбама подносио огромне жртве у крви, које су каткада претиле да га потпуно униште и истребе.

И данашњи светски сукоб великих претставља један од тих критичних тренутака у животу српског народа. То је Влада народног спаса одмах било јасно, зато је она свим силама прегла да спасава српски народ, често под невероватно тешким околностима. Имало је тренутака када је изгледало да спасава српски народ и против његове воље. Спавала га је, јер је у томе лежао главни смишо њеног постојања.

Као свој врховни задатак, Влада народног спаса сматрала је чување српских живота, на које је са свих страна настрано. Сасвим исправно, она је сматрала да нам не вреди земља велика као читав свет, ако у њој не буде Срба. Ако пак Срби остану у животу, они ће себи изградити онолику и онакву државу, каква им припада.

Зато је врховно начело политike Владе народног спаса било: ред, рад и мир. Само то је могло спасити српски народ од његовог потпуног истребљења. Објективни суд историје признаје да је у овој политици било и мудрост, и такта, и родољубља.

Људи окупљени око генерала Недића примили су на своја плећа крст свога народа, не водећи рачуна о томе да ли им то неко данас признаје или не. Они су жртвовали себе, да би српски народ живео. Да те њихове жртве није било, питање је какав би српски народ изгледао данас после ове три ратне године.

Уколико се ратближи своме крају, утолико опасности и искушења по српски народ постaju већи. Зато Влада народног спаса у овим судбоносним данима позива све националисте у један јединствен српски национални фронт. Не да кога нападају, већ да сложно бране свету земљу Србинову, на коју су несрећи и одроди навалили са свих страна.

У интересу је српског народа да је и у овоме послуша.

ВЕЛИБОР ЈОНИЋ

ноге вођи бандита Јосипу Брозу Титу и да од њега прими нарећења и да их по повратку у Лондон извршије и испуњава. Шубашић у томе игра улогу сасвим подрећену и има за задатак да само формално спроводи што су Черчиљ и Тито одлучили.

Тако је по нарећењу Черчиља и Тита, Шубашић мора да преда злато Народне банке Титу на расположавање. Тако један странац и један Несрбин расположавају углавном имовином српског народа, која је с муком стечена, не питајући српски народ о томе ништа.

С друге стране Енглеска још једном испољава своје непријатељство према српском народу, жељећи да његову улогу што више ограничи. Тито је објавио да ће образовати балканску федерацију по жељи Москве, у којој ће параво Србија бити измешана са много народа, неких вештачки створених, тако да ће њен утицај бити ограничен и сведен на минимум.

Опет без питања српског народа с ким он жели убудуће да сарађује и да живи, њему се по вољи и милости Черчиља и Тита одређује да буде члан балканске федерације.

Најзад по жели Сталајна и Тита Черчиљ је назадио Шубашићу да издејствује код Краља Петра указ којим се ставља ван снаге ранији указ од 10. јуна 1942. године, којим је Драка Михајловић био постављен за главног команданта југословенске војске у отаџбини.

Све то најбоље показује колико Лондон игнорише и мало воли рачуна о тежњама и жељама српскога народа, али Черчиљ вара се, кад мисли да може расположати по своме ћефу са српским народом, и како му буду нарећивали Сталајн и Тито. Српски народ данас мање него икада раније трпи туге и умеће и знаће сам да одлучује о својој судбини. Он је дао небројено доказа да ни у ком случају не жели поједици да се одбрани од тих наметања, макар изглину до последњег човека.

ВЛАДА НАРОДНОГ СПАСА ПОВРАТИЛА ЈЕ ВЕРУ У ПРАВОСУЊЕ

**ИЗВЕШТАЈ
Министра правде
БОГОЉУБА КУЈУНЦИЋА**

Када је пре три године Влада народног спаса уступила на управу земље, држава и народ налазили су се, после несрећно изгубљеног рата, који је проходио преко наше земље, остављајући за собом тешке трагове пустошња и разарања, у изванредно тешким приликама. Сами темељи народног опстанка били су уздрмани, а као императив наметало се поновно организовање државног и народног живота на новим основама у складу са измененим приликама.

Један од првих задатака Владе народног спаса био је стварање предуслова за нормално и правилно функционисање судских власти и правосуђа. Ради коначног срећивања прилика у земљи и заштите правног поретка требало је вратити ауторитет судској власти, а народу повратити веру у правосуђе.

Тешкоће које је при том требало савладати биле су многообројне. Услед смањења државне територије наметала се потреба реорганизације правосудних установа како би се омогућило њихово несметано функционисање. Већи број судских зграда био је порушен, друге реквириране за војне потребе, списи и књиге а делимично и инвентар изгорели или уништени.

У циљу прилагођавања судске организације новоствореним приликама извршено је накнадно разграничење судских подручја у пограничним местима, установљени су нови апелациони судови у Нишу и Петровграду и нови Управни суд у Нишу, проширењена је територијална надлежност Управног суда у Београду и на подручју Баната, а проширењем подручја Касационог суда у Београду на целу државну територију, створен је један Касациони суд за целу земљу.

Уредбом о уређењу Министарства правде од 22 маја 1942. године извршена је реорганизација овог министарства. Једна од главних карактеристика ове Уредбе јесте установљење посебног одељења Судског инспектората, којему је циљ да прикупља податке о стању послова код судова и државних тужиоштва и о недостатима и сметњама у њиховом раду, да те податке систематски сређује и на основу ових установљене сметње хитно уклања.

Ове директиве Уредбе већ су скоро у потпуности проведене у дело.

Резултати оваквог рада најбоље се огледају у статистичким подацима о броју сачвршених и заосталих предмета у току 1942. и 1943. године. Тако су, поред свих сметњи, судови и државна тужиоштва коначно довршили и то: у 1942. години 720.000 предмета, а у 1943. години 528.799 предмета, док је у овим надлежствима било заостатака и то: 1) на крају 1941. године 437.281 предмет; 2) на крају 1942. године 371.288 предмета; 3) на крају 1943. године 322.563 предмета.

Ове цифре несумњиво показују да се заостаци, који највећим делом потичу из времена пре рата, не прекидно смањују. У ствари, када се има у виду да многи предмети нису завршени само због сметњи опште природе, може се тврдити да застоја више нема.

Међу осталим пословима Министарства правде од највећег је значаја и заслужује да се нарочито помене рад на законодавном пољу. Овај рад састојао се у припремању и доношењу потребних прописа из свих области које зидиру у делокруг Министарства правде а чије су доношење налагале новостворене прилике и потребе земље и становништва.

У току последње три године Министарство правде, поред сарадње на нацирима уредаба других ресора, спровело је у области своје надлежности 97 уредаба, а поред тога спремило за озаконење још 6 уредаба. Поред доношења организационих прописа и прописа о судском пословању у циљу што бољег функционисања правосуђа, законодавна делатност имала је највећим делом за предмет доношење потребних материјалних прописа из области приватног и јавног права, који су имали за циљ да становништву Србије олакшају текаж положај у који је било доведено услед рата и њиме изазваних прилика, као и да регулишу многообројна правна питања која су се током времена појавила. Због ограниченошћи простора немогуће је да се поред сумарног броја спроведених уредаба укаже на позитивне одлике и резултате сваке од њих појединачно, па ћемо изложити укратко значај самог најважнијих међу њима: Изменама и допунама Уредбе о ограниченију права порабодавца на отказивање најма (закупа) станови и пословних просторија, затим Уредбом о ликвидацији учињених отказа најма (закупа) станови и пословних просторија, као и новом Уредбом о ограниченију права закуподавца на отказивање закупа станови и пословних просторија и њеним изменама и допунама од 6 августа 1943. године, и најзад Уредбом о посебним мерама за отклањање оскудица станови у Београду и Нишу решавано је на постепен начин и у духу социјалне правде питање обезбеђења станови грађевинском становништву, које се питање после рата појавило у нарочито оштром облику због оскудице станови у градовима услед рушења многообројних зграда и приличног броја избеглица.

Уредбом о одлагању плаћања кионија, које дују липа која се налазе у изузетним приликама и њеним допунама изменама и допунама одложено је плаћање кионија грђенским липама који су на лужности у жандармерији за време док се на тој дуж-

Уредбом о одлагању односно прекиду извршења казне лишења слободе у циљу помагања планске пољопривреде омогућено је одлагање односно прекид казне лишења слободе осуђеним лицима ако би такво одлагање односно прекид били корисни за постизање циљева планске пољопривреде.

Доношењем Уредбе о испитивању порекла имовине јавних службеника, чланова политичких тела и других лица као и о одузимању њихове имовине стечене недопуштеним начином остварен је један од најважнијих захтева нашег политичког и јавног живота и створени су потребни предуслови за сузбијање корупције и исправку неправдилости у вршењу службених или друге јавне дужности, чиме је испуњена једна од основних претпоставки за морално оздрављење земље.

Уредбом о поништају неправноснажних прикупљања јавних продаја непокретности извршених пре 6 априла 1941. године и изузетном одлагању дражбеног поступка за принудну продају непокретности пружена је могућност дужницима чије су непокретности продате путем принудне јавне продје пре 6 априла 1941. године да исплатом свих тражбина ради којих је дозвољено извршење дођу поново у посед својих непокретности.

Уредбом о одржању једнообразности суђења код Касационог суда у Београду створена је законска могућност за Касациони суд у Београду да за цело своје подручје одржава једнообразност у суђењу по прописима Закона о уређењу редовних судова како кад су у питању прописи јединственог тако и нејединственог законодавства.

Од нарочитог је значаја Уредба о власништву на деловима зграда. Овом Уредбом извршена је једна значајна реформа у нашем законодавству тиме што је уведена установа својине на деловима зграда (етажна својина).

Од уредаба које садрже организационе прописе, поред већ поменуте Уредбе о уређењу Министарства правде, треба нарочито споменути: Уредбу о утврђивању броја и врста службеничких места, распореду службеника на појединачно систематизована места и разврставању дневничара у Министарству правде и подручним му установама са доцнијим изменама и допунама, Уредбу о установљењу и пословљању законодавног савета при Министарству правде и Уредбу о уређењу Судског инспектората.

На основу овог излагања може се констатовати да су напори и настојања Владе народног спаса који су имали за циљ обезбеђење реда и мира у земљи и стварање могућности за несметано развој социјалног живота, у чему правилно функционисање судова и правосуђа има свој нарочити удео, донели до задовољавајућих резултата. Нарочита заједница за то припада судијама и судским службеницима који су, и поред свих тешкоћа, а често пута и са опасношћу по живот, савесно вршили своју дужност.

КОАЛИЦИЈА НЕПРИЈАТЕЉА ЕВРОПЕ

Од пре неког времена се у међународним дискусијама ратних и послератних проблема врло често спомиње реч „трети светски рат“. Први пут је овај израз употребљен у Сједињеним америчким државама. Овај израз је почeo да се употребљава у доба када још велике сile нису отпочеле на бојним пољима велике битке које треба да одлуче о исходу другог светског рата.

Пажљивом посматрачу политичких проблема до сада је једно јасно: у случају, на који противници Европе са сигурношћу бачујују, победе над Европом, крај овога рата неће решити ниједно од ових питања која су се пред пећинама постављала на почетку овога рата. Напротив, савез између англосаксонских земаља и Совјета поставио је већ сада један низ нових питања која су нерешљива.

Како Сједињене америчке државе тако и Совјетска Русија поставиле су у овоме рату себи за циљ да узму у своје руке целу земаљску куглу.

Индивидуалистичка привреда Сједињених америчких држава за решење великих светских питања и освајања света ставила је у службу своју разрађену машинерију великих привреда, који раде само у корист приватног капитала, што значи да експанзија Сједињених америчких држава узима форме приватног капиталистичког интереса. Највећи до данас поznати пројекат је освајање Арабије, Месопотамије и Ирана, тј. стављање ових држава под тутовство да би се користили њихови извори петролеума.

Енглеској са Сједињеним америчким државама предвиделе место млађег партнера, који, како је то недавно лепо речено, треба да на себе преузме улогу истуреног упоришта поема Европи.

Сваком новом етапом новога рата Москва све јасније показује своје империјалистичке планове: Црним и Источним морем она хоће неограничену да влада. Исто тако она мора да има утицај на Скандинавским полуострвом, а нарочито Норвешком, затим на Данскоим острвима и каналима Северног мора као „осигурачем“ преко којег увек може да уђе у Атлантски океан.

То исто важи и за турске мореузе источне и јужне обале Средоземног мора и његове излазе ка Индиском и Атлантском океану. Интереси Москве се

протежу и на Египат, Арабију и Персијски залив. Совјетски генерални консулат у Јерусалиму као и Совјетски дипломатски агент у Меки јесу последње етапе планске офанзиве Москве, која је у прављења како против Велике Британије тако и против Сједињених америчких држава.

Агитација Москве у Индији, где је услед тешког стања широких народних маса врло повољно земљиште за браћевиће цареве, има изразито анти-енглески карактер. Комунистички учитељи у Кини нашли су врло много следбеника. Из Јужне Америке врло често новинарске агенције јављају о пропунцијаментима и револуцијама, у којима врло великих удела имају комунисти.

Као што се види, и најновији преглед покажује да се оба империјалистичка центра, Вашингтон и Москва, на сваком кораку сукобљавају и раде један против другог. Страшна је и помисао, да се после ових неизрецивих тешкоћа под којима паде сви народи земљине кугле целокупно човечанство мора опет да се навикне на мисао да нове генерације треба поново да доживе оно што ми данас доживљујемо и да можда дају и још веће жртве.

Дубоко укорењено неповећење између Вашингтона и Москве, односно Лондона данас се више него никада јасно може осетити.

Стога није никако случај, да се данас више не икада у светској штампи говори о трећем светском рату. Какав би био исход тога рата не може се предвидети. Победа дашање коалиције, којој се противници већ унапред радују, била би почетак трећег светског рата.

Већ данас, када још немачка војна сила није рекла свој посљедњи реч, појављује се мисао о сукобу између Сједињених америчких држава и Совјетске Русије, што показује колико су добоје супротности међу члановима коалиције.

Европски мир за који се овај рат и води, може да буде изграђен је на принципу империјалистичких ривалитета већ само на пуној разумевању сарадњи европских народа. Ова сарадња ће потпуно избачити из почињка непријатеља Европе, израз „трети светски рат“.

Министарство пољопривреде обезбедило је исхрану српског народа

У пољопривредном погледу Србија се после овог рата нашла у тешком положају. Она је морала сама произвести све на своме тлу и у својој штали како би себи обезбедила исхрану и друге потребе ради свог опстанка. Задатак је био у толико тежи што се осећала оскудица у људској и сточној радној снази у селу и пољопривредним спровама, што резерве у храни није више било, што је пољопривредних стручњака у служби пољопривреде било мало, што су пољопривредне установе ратом биле запуштене, опуштене и без потребног особља, што су у земљи владали немири изазвани страном пропагандом, који су још више погоршали тешко стање српског народа.

Под таквим околностима Министарство пољопривреде и исхране, по образовању Владе народног спаса, имало је да отпочне свој рад на организовању пољопривредне производње, да би се обезбедила српском народу исхрана и друге потребе, а time и његов опстанак.

Прави успех Министарства јесте пољопривредна теренска служба. Требало је да дође овај рат, да би се и од стране одговорне владе увидело да спас српског народа лежи у пољопривреди, којом се бави 80% народа, а да се напредак у пољопривреди може постићи једино добром пољопривредном теренском службом и планском производњом. Благодарећи таквом схваташњу Српске владе приступу се раду и омогућава се реорганизација теренске службе.

Организовањем ове службе дат је пољопривреди потребан кадар стручњака за спровођење планске пољопривредне производње. Пољопривредни теренски стручњаци схватили су положај Србије и српског народа, те су свој задатак и поред многих тешкоћа обављали са много љубави, бдужујући се на тај начин своме народу.

За успех пољопривредне теренске службе и планске пољопривредне производње неопходно је потребна и сарадња пољопривредних установа. И поред прилика у којима се Србија налази може се слободно тврдити да је већина пољопривредних установа оспособљена за рад, те га с успећем спроводи.

ПЛАНСКА ПОЉОПРИВРЕДНА ПРОИЗВОДЊА

Највећи успех Министарства пољопривреде и исхране је планска пољопривредна производња.

У фебруару 1942 год. Претседник Владе генерал Милан Недић донео је прву Наредбу и План о планској пољопривредној производњи у Србији у 1942 год. На основу ове Наредбе и Плана морала се обратити свака стопа слободне обрадиве земље и засејати одређеним усевима на одређеним површинама. Пољопривредна теренска служба, пољопривредне организације, школе, цркве, власти, штампа, радио, конференције, предавања и друга сретства пропаганде пронели су тај позив по целој земљи.

На позив дигло се село и град, дигао се грађанин и сељак да заједничким радом, вољом и жртвама обезбеде себи хлеб и опстанак. Обраћена је и засејана свака стопа српске оранице. Свима усевима и културама пружена је сва потребна нега. Глад је отклоњена. И поред суше задовољене су добивеним приносом најужније потребе исхране.

Наредба и План у другој години планске пољопривредне производње изведен су под много нових услова, а цела земља осетила је благотворне последице успеха. Према садашњем стању усева може се рећи да ће и ове године бити произведено довољно људске и сточне хране, тако да ће и у наредној години српском народу бити обезбеђена исхрана и друге потребе.

Успеши узевши, планска пољопривредна производња успела је у свима овим годинама. Српски земљорадник није пошао за злонамерном пропагандом која га је одвраћала од рада, већ је са много разумевања прихvatио све одредбе Наредбе и Плана о планској пољопривредној производњи и послушао, путем и савете пољопривредних органа и власти у погледу њиховог извршења.

Уз сарадњу Министарства, дотадашња фабрика оружја «Вистад» у Ваљеву претворена је у фабрику пољопривредних спровама и машинама и укључена у планску пољопривредну производњу. Тиме се много допринело снабдевању пољопривредника пољопривредним спровама и машинама у самој земљи.

Поред течејева и осталих сретстава, успеху извоза планске пољопривредне производње много је допринаела и пропаганда која се вршила путем плаката, брошура, објављивањем пољопривредних чланака, вести и предавања преко домаће штампе и радио Београда.

У планску пољопривредну производњу укључени су Савез српских земљорадничких друштава, Српско пољопривредно друштво, Привилегована аграрна банка, пољопривредне коморе и све пољопривредне закладе. Ове установе са вољом и разумевањем сарађују и помажу спровођење планске пољопривредне производње.

Први и основни принцип планске пољопривредне производње «обавезна обрада свих ораница» остварен је са 100%, јер је ових година било пофрано и засејано све што се могло употребити, што није било случај и пре рата, а time је српском народу обезбеђена исхрана и опстанак. Други принцип «обавезно засејавање одређених култура на прописаним површинама» са малим изузетком је такође успео. Да је само једна четвртина ораница у Србији мање обраћена и засејана, настало би глад. До свога није до-

шло захваљујући само планској пољопривредној производњи.

Успех планске пољопривредне производње мора се најздесастији и у томе, што су се пристоји и непријатељи уверили у виталност, разното и право на живот српског народа. Оваквим задатком пружају доказ да и за време мира мора бити планске производње у пољопривреди ако се жели економско јачање и привредни и културни напредак Србије, јер је пољопривреда њена основа богатства и народног благостања.

ИЗВЕШТАЈ Министра пољопривреде Инж. РАДОСЛАВА ВЕСЕЛИНОВИЋА

СТОЧАРСТВО

У циљу стистематског унапређења сточарства у Србији израђен је План о распостирању појединих врста, раса и сејева домаће стоке. На основу овог Плана ради се на образовању одгајивачких ревона, односно центара у којима ће се производити првовраредни расплодни материјал.

Нарочита пажња посвећена је исхрани стоке. Предузете су потребне мере да се преко стручних организација сточари уpute у боље начине исхране стоке, да се повећа производња сточне хране и др...

Рад на унапређењу народног сточарства спроведен је преко теренског стручног особља и државних сточарских установа, које се налазе у појединим крајевима земље. Већина ових сточарских установа претпоставља се за време рата и доцнијих нереда 1941 год. врло тешке штете, јер је много годинама одабирањем приплодног материјала поклано и одведенено.

Министарство је, чим су то прилике дозволиле, предузело потребне кораке да се учињење штете у границама могућности поправе. У том погледу постигнута су задовољавајућа успеси. Поред раније постојећих сточарских установа основане су и неке нове.

Да би се наше живинарство заштитило од даљег опадања и да би се поправило бројно и квалитетивно, Министарство је 1942 год. основало Државну живинарску станицу код Умке.

За напредно пчеларење у сваком крају наше земље постоје сви природни услови. Постоји је рад на подизању пчеларства најефикаснији преко пчеларских организација, то је Министарство цео свој рад управило овим правцем.

Зечарству, као ситној грани народне привреде, поклања се у последње време пуна пажња. Основана је Државна зечарска станица, а почетни приплодни материјал набављен је већином у Немачкој.

За време овога рата производња свилених чауре у Србији уступљена је концесијом на 15 година друштву Југоисток-свила. Основано је 5 државних надзорништава свиларства, којима је остало као главна дужност да се брину око подизања и унапређења душарства, битног основа на успешном одгајивању свилене бубе.

Делокруг Ветеринарског одељења Министарства обухвата руководење; односно надзор над сузбијањем сточних зараза и инвазионих болести, старање о сточној хигијени и обавештавању народа, продукцију ветеринарских цепива и лекова, пружање помоћи код оболења и лечења стоке, контролу о хигијени животних намирница анималног порекла, као и надзор над производом стоке.

Посебним наређењем стављено је ветеринарима у дужност одржавање популарних предавања из њиве струке.

У другој половини 1941 год. Државни завод за производњу ветеринарских цепива и лекова пресељен је из Земуна у Београд, где је наставио свој рад на производњи.

Министарство је у почетку 1942 год. донео Уредбу о клавицима, којом су сва питања о њима као хигијенским установама прецишћена.

ЗАДРУГАРСТВО

Српско задругарство имало је важну улогу у земљи за економско, културно и морално подизање нашег народа. Нарочито се у томе истацало наше земљорадничко задругарство које је најмногобројније и као такво један од најважнијих чинилаца у повећању производње и привредном јачању нашег земљорадника.

Претседник Српске владе генерал Недић истакао је мишљење, да српски народ има своју основу у народном задругарству, које је вековима показало најбоље особине и задовољавало народне привредне и моралне потребе. У том смислу Министарски савет донео је Уредбу о основама српског задругарства, а расписана је анкета за потпуну реорганизацију задругарства.

Поред постојећих задружних организација имамо у Србији и удружења пољопривредника и стручњака са задатком просвећивања сељака и његовог јачег обезбеђења исхране и опстанак. Други принцип «обавезно засејавање одређених култура на прописаним површинама» са малим изузетком је такође успео. Да је само једна четвртина ораница у Србији мање обраћена и засејана, настало би глад. До свога није до-

ПОЉОПРИВРЕДНЕ КОМОРЕ

Нарочитом уредбом основане су у Србији три пољопривредне коморе са седиштима у Крагујевцу, Нишу и Ваљеву. Ради координације њиховог рада основан је Земаљски савез пољопривредних комора у Београду, као централни орган.

Једна од најзначајнијих аграрно-социјалних мера Министарства пољопривреде и исхране је увођење обавезног осигурања, за сада само усева и плодова од града на цеој државној територији.

У циљу општег унапређења пољопривреде приступило се практичном усавршавању инжењера агрономије и специјализацији инжењера агрономије, савешених ученика средњих, нижих и специјалних пољопривредних школа. Сеоска омладина, у циљу усавршавања, упућивана је на пољопривредна гајдинства и у задруге.

Предузимане су мере на обнови, уређењу и обновљавању за рад пољопривредних школа и пољопривредних установа, на унапређењу села и сељака путем течејева, курсева, предавања и др., на културном подизању села путем књига.

ПРИВИЛЕГОВАНА АГРАРНА БАНКА

Настављајући своју политику последњих година Банка је нарочито водила рачуна да се кредитирање врши у што већој мери преко задруга. Тако је у току ове године одобрено Главној земљорадничкој набављачкој задрузи у Београду 70 милиона динара. Поред задругарства кредитиране су и друге за пољопривредне установе.

Банка је била нарочито активна у финансирању планске пољопривреде. Ради спровођења овог задатка одобрен је Министарству пољопривреде и исхране кредит од 50 милиона динара.

По обиму кредитирања може се слободно рећи да Привилегована аграрна банка долази на једно од првих места у српској пољопривреди. Укупан износ кредита по текућим рачунима износи до данас 457,1 милиона динара. Многи од ових кредита већ су у међувремену исплаћени или смањени, тако да је на дан 31 марта 1944 год. остало у важности одобрених кредита у износу 240,4 милиона динара.

ИСХРАНА

Резултати постигнути у области исхране у току трогодишњег рада указују на чињеницу, да је Министарство пољопривреде и исхране у својој привредној политици успело радијалним реформама и сходним организационим мерама да потпуно афирмира систем диригованог снабдевања и да на тај начин отклони потресе, који су редовна појава тешких ратних прилика.

Овај проблем, како у погледу законодавном, тако и у погледу образовања потребног апарат, пољовоно је решен, па је стадијум промене који карактерише послератно доба замењен стадијумом стабилизације, пошто су се установе којима је поверијен задатак прикупљања и расподеле пољопривредних производа по својој организационој структури показале способнима да ову деликатну функцију правилно и успешно изврше.

Као инструменти подесни за организацију и планско спровођење мера на терену организоване су централе за регулисање промета житарицама, сточном храном, махунастим плодовима, стоком и сточним производима, затим воћем, вином и ракијом. (Житарска, Воћарска и Сточарска централа).

Прикупљање и расподела намирница врши се у Београду преко Дирекције за снабдевање становништва — Дириса, а на осталој територији преко окружних и српских референција за исхрану, затим одељења за исхрану образованих у већим местима и општинских одбора образованих у мањим местима.

Доношењем уредаба о Житарској, Сточарској и Воћарској централи, са накнадним изменама и допунама, дата је солидна основа за њихово правилно функционисање у духу начела дириговане привреде. У спровођењу постављених задатака централе су настојале да удовоље како обавезама према окупаторској власти, тако и обавезама снабдевања становништва, руководећи се принципом да се у области житарица обезбеди исхрана непроизводњачког становништва Београда, осталих великих градова и насељних

„СРПСКИ НАРОД СЕ ПРИБРАО И ОРГАНИЗОВАО ЈЕ СВОЈ ЖИВОТ И РАД.“

Три године живота и рада под окупацијом, под страхотама грађанског рата и — најзад — под ужасима ваздушног бомбардовања, показују ипак невероватну слику животне снаге и живале отпорности српског народа. Далеко од тога да буде зглажен и уништен, српски народ се умеш прибрati, организовати свој живот и рад, и постићи видне резултате како на политичком, тако и на културном и привредном пољу.

На привредном пољу су се нарочито тешке не-прилике и недаље имале да савлађају. Велика разарања животних намирница и производних добара, фабрика и радионице, рудника, путева, железница и тд. као и грабеж и прикривање великих залиха робе, учинили су планску привреду и у области производње и у области расподеле средстава за живот хитно потребном.

Међутим, није било из раније ништа припремљено у том смислу. Пре овог рата, у доба слободне индивидуалистичке привреде, сматрало се да су диригована привреда и рационарирана потрошња противни појму личне слободе и демократије, па се, према тадашњим назорима, и код нас сваки покушај увођења планског рада у наш привредни живот одбијао и сужијао.

Зато нам је било веома тешко увести планску привреду наједном, усрд највећег хаоса, и насупрот скроз негативном ставу нашег народа према диригованој привреди.

Задатак је био тешак колико технички толико и психолошки. И под тим најтежим околностима прихватила се Српска влада народног спаса да у Србији организује ред и рад, и заштити их тако да се у миру изврши прибирање и поновно организовање свих наших продуктивних снага.

Ови напори Српске владе несумњиво су одговарали правим, најјачим и најинтимнијим жељама српског народа јер је програм реда, рада и мира прихватен од свих здравих слојева српског народа.

И идући овим путем, српски народ је, као што рекосмо, показао невероватне успехе и дао доказе своје неисцрпне животне снаге и способности. Много-брожна меродавна сведочанства тврде, да је Србија данас, и поред свих тешкоћа, ипак најсрећенија земља на Балкану, нарочито у привредном погледу.

Историја ће несумњиво истаки ове доказе виталности српског народа. А Српска влада народног спаса такође може спокојно да чека суд историје о свом раду и својим успесима за време ове три године.

Управљање народном привредом подељено је данас у Србији у два ресора: у Министарство пољопривреде и исхране, и Министарство народне привреде.

У надлежност Министарства народне привреде потпадају послови некадањих Министарстава шума и рудника и Трговине и индустрије, као и послови Дирекције за спољну трговину.

Кретање поједињих грана наше народне привреде из подручја Министарства народне привреде, приказујем овде у главним линијама.

I. РУДАРСТВО

Србија је, поуздано, богата рудним благом. Поред многобројних металних руда и копова у Србији има свих врста угља, а нарочито изванредно много лигнита. Велика налазишта поменутих руда, угља и копова обезбеђују велику улогу рударства у будућности Србије.

И пре овог рата, рудници метала развијали су се у нашем простору повољно. Наши пак рудници угља трпели су много од повлашћавања рудника из других крајева бивše државе, и политичке цене коју је водило тадање Министарство саобраћаја. Под тим политичком ценом, коју су могли да поднесу велики и издавана разрађени поменути рудници, доведени су јаши млади, тек отворени рудници на ивицу пропasti.

У таквом смо стању затекли већину угљених рудника на нашем простору после слома: технички непримење и непозлезане извозним путевима са главним саобраћајним линијама, а финансиски исцрпене и непримењене за велике полетне радове.

При том, маса рударских радника страног порекла отишла је са наших рудника, а ми смо остали да се довијамо са радницима који су већином били сељаци, а у рудницима су радили само узгред, сезонски ради допуњавања свога оскудног дохотка. Тако је остало угљавном све до сад, и то је основна невоља наших угљених рудника: ми немамо довољно сталних професионалних радника, којима је рад у рудницама једини извор опстанка, те су стално привезани уз руднике, — него таворимо са једном флотантном масом радника који напуштају руднике чим дође време польским радовима на њиховом имању, или из високе наднице, услед велике оскудице пољопривредних радника, одмамљују на њиве и ливаде.

И друге тешкоће стално притискују наше руднике угља: тешкоће уредног и довољног прибављања јамског дрвета, карбида, алата и радних машина, мотора за дизалице и пумпе, мазива, извозних уређаја (шина, локомотива и т. д.), камиона или бар кола са коњском и воловском запремом за превоз угља до најближе уговарне станице и т. д.

Мора се, онда дивити несаломљивости енергије и неустрашивости наших власника рудника, њихових инженера и верних рударских радника, који су при свим овим ужасним тешкоћама и неприликама ипак успевали да — беру у интервалима — дигну главе и даду продукцији угља бар минималну сталност, са повременим успоном.

Са своје стране, Министарство народне привреде чинило је све што је било могуће да се наше рударство оснажи и помаже у савлађивању свих тешкоћа

ИЗВЕШТАЈ
Министра народне привреде
Др. МИЛОРАДА НЕДЕЉКОВИЋА

рада. Ради привлачења радника на руднике, поведено је систематско старање о животу радника на рудницима, у погледу побољшања услова становања, исхране, обуће и одеће.

За спрему што већег броја нових генерација рударских радника отварају се стручни тромесечни курсеви на свима већим рудницима, поред повећања броја ћака у рударској школи у Књажевцу. Једна група од 30 младих наших рудара послата је у Немачку, где су провели шест месеци у великом модерно уређеним рудницима, и поред практичног рада имали системат-

Нови радници „ВЕРНИ СИНОВИ МАЈКЕ СРБИЈЕ“

Генерал Недић у своме правдољубљу одгајао је пуно признање српском радништву због његовог непријатељског става према бољшевизму и због његовог конструктивног рада на обнови Србије. Он увек истиче да у редовима изрода српског народа, који су се под петократском звездом борили противу Србије није било српских раденика и раденица, иако је црвена Москва све чинила да их увуче у своју мрежу.

Али српски радници остали су само Срби, „ВЕРНИ СИНОВИ МАЈКЕ СРБИЈЕ“. И њих није било на фронту где се пали, руши и убија. Напротив, они су својим даноноћним радом поправљали и подизали оно што је уништавао бољшевички рушилачки бес.

Ски вођена предавања, те су се вратили знатно оспособљени за више функције у нашем рударству.

II. ШУМАРСТВО

Некада чувена са свога богатства шумом (преко 50% укупне површине), Србија је данас доспела у ред шумом најсировашнијих земаља Европе (испод 18%). Укупна „шумска површина“ је знатно већа, али од те „шумске површине“ стварно је под шумом још свега нешто преко 1 милион хектара, рачунајући ту и младе недорасле шуме, као и запуштене ширке. Огромно сатирање и пустошење наших шума последње три године нагло смањује површине наших још преосталих већаних и драгоценних шума.

Од укупне шумске површине долази на државне шумске површине 21.8%, на самоуправне тела 27.6%. Цркве и установе 2%, приватна лица 48.5%. Високих шума има око 45%, и то су већином државне шуме; средњих има око 8%, малих 29%, ширке и сасвим безвредних, деградираних шума има читавих 18%, — и то су већином сеоске и општинске шуме. Због оваког стања наших шума, укупна маса дрвета у њима цени се на 120 милиона кубних метара, тј. 101 м³ по хектару, а то је свега половина онога што се сматра у науци и у светској практици као нормално.

Услед оваквог бедног састава наших шума слаб је и годишњи прираштај дрвне масе свих наших шума: он износи нешто преко 2.5 милиона кубика годишње (уместо 4.3 милиона, колико би према просторности наших шума требало да буде).

Потрошња дрвета износи сада у Србији преко 6.5 милиона кубних метара, дакле више но двапут што је прираштај наших шума. (У ову легальну потрошњу нису урачуната страховита пустошења наших шума бесправном горосечом и т. д.). Значи да ми сечемо и трошимо два и по пута толико дрвета колико нам прираста у нашим шумама. Услед тога, ми ћемо у мирно доба бити приморани да увозимо огромне количине дрвета у Србију.

С обзиром на то, колику огромну улогу игра дрво у привредном и културном животу човечанства (дрво је потребно за гориво, за грађу при зиданju кућа и за самосталне дрвене зграде, за подова и кровове, за мостове, за безбројне израђевине и конструкције, за железничке прагове, за ограде, за подупирање рудничких ходника под земљом; из дрвне це-

пулозе праве се хартија, вештачка ткива (вuna, памук, свила), сирћетне и друге киселине, многи сирупи и други производи за индустријску и санитетску употребу. Од дрвета се прави дрвени угљ, генераторско дво и т. д. и т. д.

А поврх свега тога значај шума лежи у регулисању атмосферског кружења воде и распореду воденог талога, заштити брдских падина од спирања земље и заштити долине од бујица, поплава и наноса. Шума дају своју окoliniју довољно питке воде, свеж ваздух и здравље. Оне поред тога омогућују испашом и малим сеоским гаџинствима да држе нешто стоке.

Из свих ових разлога ми долазимо до закључка, да сатирање наших шума значи за нас страшовиту опасност у привредном, аграрном и здравственом погледу, и да нам се према томе намећу задатци чувања шума и обнављања шума.

Чување шума од бесправне горосече и немилосрдног сатирања данас је потпуно немогуће. Остаје нам, да обавештавањем народа о значају шума, и поучавањима о штедњи дрвета за гориво, као и прелазом на ложење лигнитом, смањимо потрошњу дрвета.

У том циљу основан је децембра 1942 Завод за топлотну привреду, који је развио врло живу акцију преко штампе, путем изложба и предавања, курсева и кружних путовања, да поучи најшире слојеве народа о правилнијем ложењу, о подешавању ложишта и осталим деловима у пећима и штедњачима да се са што мање горива постигне што већи калорични ефекат.

Што се тиче обнављања шума, Министарство народне привреде учинило је највеће напоре да прибере и среди све податке који су потребни да се у овом правцу приђе темељно на посао, напуштајући раније дилетантске параде по овом предмету. После исцрпних студија, донета је 17. XII. 1943 Уредба о пошумљавању голети, мелиорацији запуштених и обнови управљањем ложишта и општина.

Несумњиво да је извршење овог грандиозног програма зависно од реда и мира у земљи, и стога веома резервисано за боља будућа времена.

Управљање шумама и сечом дрвета води Одељење за шумарство. Оно врши свој задатак делом непосредно преко Дирекција шума (има их три, са седиштима у Београду, Чачку и Нишу) и Отсека за Банат, уколико се тиче државних шума, а делом преко окружних, односно српских начелстава, уколико се тиче самоуправних и приватних шума.

Поред Одељења за шумарство, при Министарству је образована и Централна за дрво, која Одељењу помаже како при распореду сече дрвета за огрев и техничке потребе, тако и при планској додељивању дрвета војсци, железницама, рудницима, индустрији и занатима, јавним установама и грађанству Србије.

Извршење плана „производње (сече) дрвета за све потребе на територији Србије“ изводи Министарство (Одељење за шумарство заједно са Централом за дрво), под контролом окупационих власти, делом у сопственој режији (у државним шумама), делом преко приватних велико-производића (предузећа за сечу дрвета) која ради у државним и у већим приватним и самоуправним шумама, делом преко приватних власника (мањих) шума, који добијају одређене производне задатке, т. ј. налоге колико дрвета морају у својим забранима посећи и предати.

III. ИНДУСТРИЈА И ЗАНАТСТВО

И поред свих тешкоћа и неприлика, оскудице у сировинама, радној снази и оруђима рада, погонских средстава, тешкоћама саобраћаја, недостатку организованог кредита, слабој јавној безбедности, кругој комерцијалној контроли и многим другим неповољним околностима, наша народна привреда се и у области индустрије и занатства прибира, одржава у животу, па чак и видно креће напред, дајући понекде запаљујуће резултате.

Индустрија Србије диже се живахним темпом. Значи да ратне прилике, отежавањем увоза са стране, дејствују скоро као заштитне царине у мирно време, па се иза те заштитне ограде развија домаћа индустрија за подмирење потреба домаће потрошачке публике.

Исто као у области индустрије видимо врло живахно кретање и у области нашег занатства. Ту је обнављање старијих и оснивање нових радњија било 1941—1943 још многобројније, јер је за отварање једне занатске радионице потребно много мање инвестиција, мањих локала за рад, мање обртног капитала. Занатске радионице нису толико везане за проблем транспорта као индустријска предузећа, лакше долазе до сировине за рад, које им најчешће доносе и саме муштерије на прераду.

Међутим, 31 августа 1943 објављена је у „Листу уредба о склону привреди“ која донесла ограничења на извоз и увоз српске територије. Уредба Војног заповедника за Југословију је усвојена 1941—1943 још многобројније, јер је за отварање једне занатске радионице потребно много мање инвестиција, мањих локала за рад, мање обртног капитала. Занатске радионице нису толико везане за проблем транспорта као инд

Србији преоку сто хиљада лица директно, а то ће рећи наших привредно запослених лица.

Буђење подузетног духа и иницијативе за радом у области индустрије, заната и домаће радиности види се и по великом броју стручних течајева које Државни завод за унапређење индустрије и занатства при Министарству народне привреде непрекидно одржава, и све се више проширује, делом иницијативом самог Министарства, а делом под импулсом самих кандидата за посекивање ових курсева. У току 1941—1944 одржани су ови течајеви: за грађевинаре зидарско-тесачке струкве, основни припремни течаји цртања за занатлије свих струка, течајеви за помоћничке кандидате, течајеви за електролучно и аутогено заваривање, течај за спремање свиларских индустријских раденица, кројачки занатски течајеви за израду женског одела, течајеви домаће радиности за израду и преправку одела и рубља, обућарски течајеви, рударски течајеви, течај за армирано-бетонске конструкције, молеро-фарбарски течaj, течaj за преузење моторних возила на употребу, домаћих чврстих горива, течaj за мајсторске кандидате, и корпарско плетарски течaj.

Уз Одељење за индустрију и занате функционишу са великим успехом Управа за заштиту индустријске својине, Комитет за нормализацију, и Средишна управа за мере.

Ради спровођења планске привреде у области разподеле предмета потрошње као и производних сировина и оруђа рада, Одељење за индустрију и занате приступило је још 1941 оснивању привредних Централа. У том циљу Одељење је израдило Уредбе о оснивању и раду 1) Центrale за гвожђе и метале, 2) Центrale за кожу, 3) Центrale за текстил и 4) Центrale за хемиске производе. Одељење је потом сарађивало са Централама на извршењу њихових задатака, и доприноси да се мере економисања и дириговања што правилније и успешније спроводе. — Одељење је сарађивало и у сектору исхране и пољопривредне индустрије са Житарском централом и Централом за шећер, меласу, пиво, шипритус, квасац и глицерин, као и са Сточарском централом, исто као и са Централом за дрво и угља.

У изради плана о планској пољопривредној производњи, Одељење је сарађивало са Министарством пољопривреде и исхране, нарочито у погледу унапређења производње индустријских биљака, воћа и поврћа за прераду, као и обезбеђења средстава за заштиту биља од биљних штеточина, вештачког ђубрива, плавог камена, сртстава за запрашивање и др.

Одељење је даље сарађивало са Министарством грађевина на плану електрификације Србије, а у сарадњи са Министарством просвете на изради новог просветног плана, нарочито у погледу стручних школа.

И много друге послове, по свима гранама наше индустрије и заната, врши Одељење плански и са највећом брижљивошћу.

Комесаријат за цене и наднице установљен је Уредбом о организацији Комесаријата за цене и наднице која је донесена у Савету Комуникарске српске Министарстава 20. јуна 1941 године.

„Србија ће вечно живети кад има такве синове“

Борбу противу борбеног грађанства коју је генерал Недић неуморно водио, најбоље су схватили свесни српски омладинци, који су му први пружили помоћ сврставајући се у добровољачке редове. У првом свом говору после преузимања већства Србије генерал Недић обратио се српској омладини, позивајући је да се отрезни од туђинских утицаја и да пође у борбу противу комунистичке немани.

На најузбудљивији начин у том трагичном часу генерал Недић са великим и дрхтавом надом обратио се српској омладини да пође са њим у борбу за Србију.

Велики родољуб и стари војник, кога је раздирао бол због претрпљеног пораза обратио се новом српском поколјењу, позивајући га да буде достојно својих великих предака. И у својој дивној посланици, једном од најлепших говора, као извађеном из душе и срца, он учи српску омладину србизму, заборављеном српском патриотизму, позивајући је: »ЈА ДИЖЕМ СЛАВНУ ЗАСТАВУ СРПСКУ... ХАЈТЕ ПОД ТУ ЗАСТАВУ ВЕРЕ И НАДЕ, ЧАСТИ И ЈУНАШТВА, КОЈА ЋЕ ОДАГНАТИ ОД НАС СВЕ ПАТЊЕ И СВЕ ПОРАЗЕ НАШЕ...«

И омладина српска одазвала се по зиву оца Србије и под његовим руководством, задојена његовом вером у Србију дала је велики крвави данак, спасавајући Србију и Српство од црвене немани. Одајући признање жртвама и покртвовању српске омладине, пун веће у будућност Србије генерал Недић је рекао:

»СРПСКИ НАРОД МОРА ДА СЕ ПОНОСИ ТАКОВМ СВОЈОМ ДЕЦОМ. ОН ЋЕ ВЕЧИТО ЖИВЕТИ КАД ИМА ТАКВЕ СИНОВЕ.«

Његови задатци састоје се у:

а) одређивању цене за све производе пољопривреде, индустрије, занатства и трговине; услуге и наднице;

б) надзору над извршењем прописа о ценама.

Законску основу за утврђивање цена даје Уредба о ценама од 9. јула 1941 године а за надзор и кажњавање преступника против прописа ове Уредбе, Уредба о кривичном поступку по кривичним делима из Уредбе о ценама од 25. августа 1941 године.

У погледу утврђивања цена, Комесаријат делује потпуно самостално консултујући, за поједине врсте цена, заинтересоване министарства, централе за економисање робе, државне и привредне установе.

IV. УНУТРАШЊА ТРГОВИНА, БАНКАРСТВО И ОСИГУРАЊЕ

Пошто су у циљу вршења правилне дистрибуције добра основане посебне централе привредне установе (привредне централе) Министарство народне привреде је после рата настојало, да од послова унутрашње-трговинске природе најпре обради послове око реорганизације управе у вези с применом законодавства о радњама.

У сразмерно кратко време донето је 7 разних уредаба о реорганизацији привредних комора и пријудних удружења о постављању њихових управа, и о њиховом делокругу.

По доношењу Уредбе о административној подели земље и у вези с оживљавањем привредне делатности у земљи, спроведена је одмах и организација привредних реферата код свих окружних начелстава. Истовремено с тим организационим пословима приступило се решавању оних хитних питања из поменуте области, која су поратне прилике избациле на површину.

Ванредне прилике у којима се налазимо истакле су и у области банкарства знатан број нових проблема, а већ постојећи — питање уређења нашег банкарства — учиниле неодложним. У низу Уредаба које су у ту сврху донете, њих двадесетак на броју, свраћају најочитију пажњу Уредба о регулисању послова банака и штедионица, Уредба о ликвидацији кредитних установа, Уредба о изменама и допунама закона о акционарским друштвима и Уредба о привредним саветницима. Овим и осталим уредбама знатно се је до принело срећивању и нормализовању привредних прилика у земљи, последица чега је било такође и повећана делатност акционарских друштава, изражена,

КАКО БОЉШЕВИЦИ „ОСЛОБАЂАјУ“ НАРОДЕ

Трагедија Варшаве и њеног националног грађанства потсећа нас на ранији случај једне мање вароши у северној Пољској, који морамо саопштити да би се разумеле борбене методе у истребљавању европљана без обзира на друштвени положај или на степен културе појединача. Случај који најдуже аутентичан је, јер нам га је испричao један очевидац, који за мало и сам није постао њихова жртва.

То је било у 1939. години у моменту када је немачка оружана сила разбила пољску војску и заузела Варшаву. Пољска врховна команда наредила је тада остатима својих армија, да напусте немачко бојиште и крену против борбеног грађанства, који су се увукли са севера заузимајући пољску територију без борбе. Један пољски генералштабни официр, аутор овог саопштења, добио је и сам наређење да се са својим пуком крене у сусрет борбеним армијама. Његов пук пролазио је кроз једну мању варош у северној Пољској и ту коначи, па сутрадан продужио марша даље. Али он се у тој вароши разболи, тако да је био принуђен да ту остане до оздрављења, када је могао опет да се врати у своју јединицу.

Варошица је животарила својим обичним животом седам дана, док се овај пољски официр опорављао од болести, али осмог дана у раној ујутру одједном појавиле су се црвена трупе на главном улазном друму пред самим градом. Забринути и изненадени грађани посакривали су се по својим кућама и нису смели изаћи на улицу. Пољски официр из свога стана посматрао је цео дугачак. Напред су ишли стотину црвених коњаника, а позади њих пет тенкова и нико више. Кад су се приближили на педесет корака пред првим варошким кућама зауставили су се на дому, а са цела издојала су се три коњаника и свратали у прву кућу на периферији града.

У тој кући чекали су црвеноармејце чланови месног комунистичког комитета из те вароши. Они су ту пробавили свега четврт сата, а затим су појахали коње и цела група коњаника и тенкова окренула је на левокруг и одијахала натраг у касу. Грађани су били не мало изненадени и заплашени овом појавом црвеноармејца на уласку у њихов град.

Тај дан је прошао мирно, али ноћ је била страшна. У току ноћи у највећој тишини одвођени су највишенији људи из вароши од стране наоружаних пољских комуниста и били су ликвидирани у општинској кући. Међу њима били су на повој месту претставници пољских власти, а затим интелектуалци: свештеници, судије, учитељи, трговци и остали вишији чиновници. Родбине нису знале за њихову ликвидацију, јер су их комунисти били обавестили, да је њихово хапшење једна превентивна мера у њиховом интересу.

Страдан рано плакатама је позвато све мушки становништво између 15 и 60 година да се скupи у оближњој шуми, на неколико километара од грађе, да би спасло од већеда који могу наступити. Плакат је потписао месни комитет комунистичке странке исте вароши.

Збуњено грађанство кренуло је у маси на од-

нако у повећању капитала постојећих друштава (54 друштва ћовећала су капитал за 290,350.000.— динара), тако и у броју нових оснивања (74 друштва са капиталом од 329,250.000.— динара).

У циљу организовања нашег банкарства, Уредбом о регулисању послова банака и штедионица основана је при Министарству народне привреде самостална установа — Дирекција за надзор над банкама. Одмах по своме оснивању, она је томе своме задатку и приступила, са наглашеним смером, да се ликвидацијом нездравих и препоручиваним спајањима здравих кредитних установа, изврши неопходна рационализација у нашем банкарству и тиме створе бољи услови за његов даљи развој.

У осигуравајућој привреди имале су да се савлађују организацијске и чисто пословне тешкоће проузроковане, с једне стране, распарчавањем пословног подручја осигуравајућих предузећа и, с друге стране, поремећајима у наплати премија. Уредба о одлагању плаћања осигуравајућим предузећима и Уредба о преношењу портфела осигуравања, које су донете крајем 1941. године углавном су отклониле обе ове сметње.

V. СПОЉНА ТРГОВИНА

У данашњим околностима наша спољна трговина је потпуно диригована и вођена по обзирима ратне планске привреде целокупне Европе. Данашња надлежност и посао Одељења за спољну трговину почива на Уредби о спољној трговини од 18. јуна 1941. године, коју је издао Војни заповедник у Србији као и на Уредби за спровођење Уредбе о спољној трговини од 27. јуна исте године, коју је донео Савет комесара. Поменутим прописима поверена је надлежност у погледу контроле спољне трговине Одељењу за спољну трговину и предвиђено је, да се сви увоз као и извоз има обављати на основу дозволе које издаје ово Одељење. Поред тога, предвиђен је и Одбор за спољну трговину који у ствари решава по молбама за увоз односно извоз. Увозне односно извозне дозволе садрже у исто време и тако звано девизно одобрење за плаћање односно обавезу за унос противредности извезене robe.

Све одлуке Одбора достављају се Шефу војне управе при Војном заповеднику за Југословију.

Како у нашем увозу, тако и у извозу, за време ове три године прво место заузима Немачка, а затим, у много мањој мери, остale суседне државе.

И поред свих тешкоћа ратне привреде и ратног саобраћаја, наша се извозна трговина интензивно развијала.

рећено место, јер је веровало да у редовима комунистичког заиста родољуба, који жеље да их на тај начин спасу. Али од тих грађана није се више вратио ниједан. Тамо су их дочекали спремни митраљези и покосили их све до последњег човека и младића.

По подне у 4 часа на истом друму појавиле су се борбене трупе, читава дивизија, која је свечано ушла у варош дочекана од стране Месног комунистичког комитета и заплашеног грађанства, које још није знало за судбину својих побијених домаћина прошле ноћи, ни за масовно стрељање мушких становништва у варошкој оближњој шуми. У исто време појавиле су се по свима угловима улица у граду и јавним местима огромне плакате писане на пољском језику од стране борбеног команданта, који је позивао грађанство на мир и ред.

Сад долази оно што је најинтересантније а због чега ми овај случај и саопштавамо. У плакатима се претставља црвена армија као ослободилачка војска, која је из „љубави“ према пољском народу дошла да га ослободи капиталистичког робовања. Саветује се Пољацима да се врате своме редовном имању, јер им слободу рада гарантују борбене трупе.

Између осталог, у прогласу се позивају сви свештеници да у црквама продуже редовно богослужење, чиновници да се врате канцеларије и да савесно врше своју дужност, нарочито се позивају судије да продуže свој рад по постојећим пољским закон

„ПОТРЕБНО јЕ БИЛО МНОГО ЕНЕРГИЈЕ ДА СЕ ОБНОВИ И ОДРЖИ САОБРАЋАЈ“

Да би се упоредо са обновом земље већноста вила саобраћајна служба, израђена је Уредба о организацији Министарства саобраћаја, Уредба о систематизацији службеника и Уредба о изменама и допунама Закона о државном саобраћајном особљу у погледу питања права на породичну пензију.

Тешке ратне последице погодиле су знатно железнички саобраћај и ставиле железничку управу пред тешке задатке у техничком, административном, персоналном и комерцијалном пословању.

Неподесно положјење железничка мрежа, недовољна спрема возног парка и слабо технички опремљене пруге с једне стране, а с друге стране увек неопходна потреба за еластичнијим и бржим саобраћајем, захтевала су извођење нових грађења и дограђивања, обнављање порушених објекта, отварање нових станица и укрсница, као и проширење постојећих станица.

Још веће су се потешкоће појавиле због рјавог стања инвентара и материјала потребног за вршење службе, који је за време рата био упропашћен и уништен, а доцније акцијом илегалних елемената рушен, спаљиван и одношен.

За савлађивање свих тих тешкоћа требаје много енергије и истрајности, покртвованости и љубави особља, које је даље од себе максимум.

„СРПСКА ОМЛАДИНА ИДЕ НАЦИОНАЛНИМ ПУТЕМ.“

(Наставак са 3-те стране)

Српског народа, као и награде најбољих матурских задатака по теми У раду и стваралаштву лежи смисло живота, који су отштампани у засебну књигу. Исто тако награђени су и ученички радови по теми Зашто српски народ не може бити комунист, који ће ових дана изићи из штампе.

Музички живот потпомаган је на тај начин што је Министарство дало иницијативу за низ концерата. На његову иницијативу створени су хорови и београдски симфониски оркестар. Иницијативом и помоћи Министарства основана је приватна музичка школа „Маринковић“ у Крагујевцу.

Рађено је такође на обнови наше Народне библиотеке која је у току овога рата потпуно изгорела. Досада је прикупљено преко 150.000 књига. Ради спремања стручног особља у Београду су одржани библиотечки течајеви.

Поред стварања о постојећим музејима Министарство просвете и вера предузело је акцију за оснивање музеја по свима окружним местима. Ради спремања музејског подмлатка, одржани су музејски течајеви.

Да би се наши стари културни и историски споменици сачували од пропасти донета је нарочита Уредба у том смислу и основан је Централни завод за чување ствари.

Како за Државну штампарију, једину нашу привредно-привредну установу још увек важи Закон из 1862 године, то је у Министарству просвете и вера израђен пројекат нове Уредбе о уређењу Државне штампарије и поднет Министарском савету на озакоњење.

Просветни гласник обновио је своје излажење почетком 1942 године и он је данас једини наш часопис, око кога су окупљени наши најелитнији културни радници.

VII РАД НА ПОДРУЧЈУ ТЕЛЕСНОГ ВАСПИТАЊА

Како телесно васпитање мора да буде саставни део општег народног васпитања, то су послови негдашњег Министарства физичког васпитања народа пренети у надлежност Министарства просвете и вера.

Одмах је донета Уредба о државној контроли спортивских организација. На основу ње основан је Државни спортски одбор, који има за задатак да координира рад приватне иницијативе и Државе на подручју телесног васпитања.

Значајан догађај за наш спорт претставља такође Уредба о спорском фонду, по којој сва сретства која доноси спорт имају да буду употребљена за његово усавршавање и унапређење, као и пласку изградњу спортивских објекта. Донета је Уредба о спорским теренима, која ће омогућити пласко развијање спорта у целој земљи.

Овим је у кратким потезима изнет трогодишњији рад Министарства просвете и вера. Да су прилике биле нормалније, можда би се могло и више урадити. Једно је међутим несумњиво:

српска омладина је данас сигурно и чврсто вођена. Она је упућена националним путем, што једини може донети срећнију будућност и њој, и народу, и држави.

На крају морамо споменути још један значајан догађај. Сматрајући за своју свету дужност чување народних светиња Министарство просвете и вера дало је иницијативу да се мошти наших светитеља: Кнеза Лазара, Цара Уроша и Деспота Стевана Штијановића сачувају будућим покољењима.

ИЗВЕШТАЈ Министра саобраћаја, ЂУРЕ ДОКИЋА

ОПШТА СЛУЖБА

Организација административне службе прилагођена је времену и духу нових наредбала. Успешно је организован посао око издавања бесплатних карата и упутница за сеобу избеглица који су отправљани као до границе тако и из Београда у унутрашњост Србије. Са нарочитим успехом организован је посао око издавања вантифриских повластица.

Иследнице и дисциплинска служба обављана је иако под врло тешким околностима. Уредно су исплаћиване личне пензије, радничке пензије и радничке ренте. Социјално-хуманитарна служба вршила се без застоја. Болница државног саобраћајног особља радија је без прекида, као и железничке амбуланте. Санитетска служба вршила је са успехом. Епидемија међу особљем није била.

Служба прехране особља, иако ново уведена, с обзиром на ратне прилике дала је добре резултате, а спроведена је преко Набављачких задруга државног саобраћајног особља.

САОБРАЋАЈНА СЛУЖБА

И поред тешких прилика за саобраћај све пруге су биле у саобраћају, изузев привремених обустава на јаче оштећеним деловима, тако да је саобраћај редовно задовољавао и војне потребе и потребе српске обнове у правцу развијања привредног живота. Може се сматрати да је изванредно постигнут експлоатациони ефекат на железничкој мрежи српског простора и да је велики успех железнице у трогодишњем раду на српској обнови.

Железничка мрежа српског подручја износи 2.485,5 експлоатационих км., а на њој је у току трогодишњег периода саобраћало 321.099 возова и извршено је укупно 28.249.014 возних км. од чега долази у корист привредног саобраћаја 16.998.870 км.

ГРАЂЕВИНСКА СЛУЖБА

Од првог дана рата имала је грађевинска служба тежак задатак да обнови и оспособи за саобраћај порушене и оштећене мостове. Тај задатак је она с успехом испунила, а и данас га врши, иако под врло тешким условима.

Сви су објекти привремено одмах успостављени, а онда се приступило дефинитивној оправци. До сада је потпуно оправљено или поново изграђено 77 различних мостова, а у раду су још 23 моста. За дефинитивну оправку величинах мостова поручено је до сада око 1.680 тона челика.

Услед великог снега 1942 год. појавила се се много клизања терена на пругама. Одмах су предузети радови на оправкама, чији је обим врло велик и до сада је утрошено око 132 милиона дин.

Изграђени су многообројни пројекти за мостове, зграде и друга постројења. Ради повећања пропусне моћи пруга израђени су нови колосеци и продужени постојећи у 54 станице. Телеграфска и телефонска мрежа државних железница, која у Србији није била довољно развијена, проширења је и обновљена.

СИГНАЛНО-СИГУРНОСНА СЛУЖБА

Извршена је инсталација модерних електро-динамичних постројења у већем броју станица. Непоуздан и неподесни штитни сигнални замењени су у 16 станица главних пруга. Исто тако вршена је обнова многообројних оштећених и упропашених уређаја. Механичким сигналима и предсигналима осигурано је 16 нових станица и 7 нових одјавника.

Израђене су нове путничке зграде у 5 станица, а проширење у 10. Магазини су изграђени у 3 станице, одмориšтави у 4, машинске куће у 4 и станбене зграде у 1. Оправљено је много оштећених зграда и подигнуто много мањих зграда за службене потребе.

За све ове радове одређен је кредит од 1 милијарди 547.350.000 дин.

МАШИНСКА СЛУЖБА

Реорганизована су подручја вучка, проширене ложионице и ложионичка постројења, убрзано снабдење локомотива.

Одржано је више конференција у иностранству ради полеле возног парка.

Српске радионице примиле су оправке радионице у Сарајеву. Благодарећи повећаној производњи радионице оправљају још бугарске и грчке локомотиве. Путничка и теретна кола оправљају се такође са успехом.

За службу вуче и друге потребе железница троши се сала око 50.000 тона угља месечно.

Увећане су нове електричне инсталације осветљења у већем броју станица.

КОМЕРЦИЈАЛНА СЛУЖБА

По преузимању експлоатације једног дела бивших југословенских државних железница било је потребно да се целокупна служба прилагоди новостројеним прilikama и границима. Дуже је трајало организовање службе према иностранству.

Основан је званични путнички биро „Србопут“ у циљу унапређења путничког саобраћаја. Извршена

је организација транспортне службе са свима суседним железничким управама. Одржане су многообројне конференције у земљи и у иностранству ради регулисања транспортне и тарифске службе.

Уређена је гранична служба на прелазним станицама. Међународна колска служба регулисана је на многообројним конференцијама. Уређен је коридорни саобраћај са Румунијом, Бугарском и Хрватском. Уређено је отпраљање избеглица и њихове сеобе, превоз војних лица, жандармерије, добровољаца и њихових пошиљака, као и пошиљака Црвеног крста. Регулисана је превоз радника са Југославијом за Немачку. Тарифе су реформисане према новом стању.

ЕКОНОМСКА СЛУЖБА

Да би се тешкоће око снабдевања могле лакше савладати за набавке које се врше за железничке потребе издејствована је специјална уредба којом је убрзан и упрошћен административни поступак.

У лабораторијуму су вршена квалитативна испитивања разног материјала. Као рушевинама бивше штампарије Министарства војске и морнарице уређене су нове штампарије Дирекције државних железница са годишњим капацитетом од 14 вагона хартије.

ФИНАНСИСКА СЛУЖБА

Финансиска служба вршила је контролу над извршењем буџета и ванбукетских расхода и израђивала предлоге буџета. Евентуални дефицит покривало је Министарство финансија из општих државних прихода, док је ванбукетске радове новчано снабдевало путем закључивања зајмова. Али је и поред постојећих тешких прилика Дирекција државних железница своје редовне расходе покривала претежно својим приходима.

УПРАВА ЗА ГРАЂЕЊЕ ЖЕЛЕЗНИЦА

На започетим пругама, које су остале на територији Србије, извршени су најнеопходнији радови у циљу заштите и осигурања већ извршених објеката и радова.

Што се тиче трасирања пруга образована је Секција за израду пројекта београдског железничког чвора и секција за трасирање пруге узаног колосека Обреновац—Шабац.

УПРАВА РЕЧНОГ САОБРАЋАЈА

И ако са ограниченим сретствима и ограниченим делокругом рада, Управа речног саобраћаја приступила је радовима на изградњи и одржавању пристаништа, пристанишних постројења и зграда.

О одржавању пловног пута стара се посебна багерска секција, која води и радове пловних дигаљица.

Прикупљени су и срећени документи за техничку контролу пловних објеката. Поред свих тешкоћа, све јединице у којима је искључиво наше особље функционишу на задовољавајући начин, нарочито у погледу убирања таксе од пловилбe.

Одржаван је близак контакт са националним бродарским прелазећима и настојало се са успехом да им се омогући вршење путничког и робног промета.

ЧЕРЧИЛ и МОНАРХИЈЕ

Познато је да снага Британске Империје лежи у њеној традиционалној монархији, која претставља везу између метрополе и њених поседа разних облика. Та првенствено конзервативна снага кроз деценије даје националном животу Енглеске известан уравнотежен и умерен развој прилика, спречавајући скокове и револуционарне преокрете. У томе је енглеска монархија служила за углед, коме су тежиле све земље, уколико им је то било могуће.

РАД НА СРЕЂИВАЊУ ЈАВНИХ ФИНАНСИЈА

Одмах по образовању комесарске управе, крајем месеца априла 1941. године, Министарство финансија почело је свој рад без своје зграде, без својих рачунских књига и докумената, и без новца. Прилике су биле тешке. Привредни живот био је разорен. Његова равнотежа уништена. Унутрашњи привредни промет и међународна размена добара сасвим су били ослабили. Основни задатак српске управе у то време био је успоставити услове реда и рата у земљи.

Упоредо са овим требало је да се нађе целикодно решење за ратом изазване нарочите проблеме: забрињавање избеглица, породица заробљеника, сувишног броја државних и самоправних службеника. Под таквим околностима проблем финансирања показао се сложенији и теки, него иначе: поред редовних потреба, појавиле су се многе нове, изванредне потребе, док су средства за њихово подмирење постала оскуднија. Био је потребан велики напор и смишљен рад да се под таквим приликама јавне финансије упуте правцем срећивања.

РАЗВОЈ БУЏЕТСКЕ И ВАНБУЏЕТСКЕ СИТУАЦИЈЕ

Делатност Министарства финансија на срећивању јавних финансија запоседнуте Србије за прошло време развијала се, у главном, у три правца:

- 1) обезбедити потребна средства за буџетске и ванбуџетске расходе;
- 2) обезбедити средства за финансирање јавних радова;
- 3) прилагодити финансијску управу новим задацима.

Финансијска ситуација запоседнутог подручја Србије за последње три године и неколико месеци, са буџетско-техничког гледишта, развијала се врло повољно, док је са финансијско-политичког гледишта, задавала озбиљне бриге. Разне мере које су у току овог времена предузимане ради решења нашег финансијског проблема тежиле су успостављању реда у државном буџету и финансиској управи земље, као и изналажењу ванредних средстава за подмирење изванредних потреба. Све те мере строго су водиле рачуна о томе: (1) да само неопходне потребе буду задовољене, и (2) да редовне потребе буду подмирене из редовних средстава, а изванредне потребе (у вези са изванредним ратним приликама и запоседњањем подручја Србије од стране немачке војне снаге) буду подмирене изванредним средствима. Као што ће се ниже видети, у овим настојањима постигнут је пун успех: разумна штедња у државном буџету спроведена је до крајних граница могућности, док су редовни остварени приходи подмирили све редовне расходе и дали вишак у корист подмирења изванредних потреба.

ПЕРИОД МАЈ—ЈУНИ 1941

У времену од 1. маја до 1. јула 1941. финансирање се без буџета. Буџет Краљевине Југославије био је благовремено донет и одобрён, али до његовог извршења, услед избијања рата, није ни дошло. По њему се ни после рата није могло радити, и то из више разлога. Пре свега, буџет је био рађен за другу државну заједницу, различиту од запоседнуте Србије. Затим, привредне и социјалне прилике потпуно су се измениле. Зато је било потребно да се изради нов буџет.

У међувремену, док се радио нов буџет, чињеници су само неодложни и нужни излази у ограничном обиму. Материјални расходи једини су вршени ради подмирења канцеларијских потреба и оправке државних зграда, а лични на само делимично исплату принадлежности службеника, на пензије и инвалидске потпоре. Сви ти расходи сматрани су као привремени. Њихова ликвидација извршена је по по себим прописима предвиђеним у Финансијској уредби из буџета за период јули—децембар 1941. године.

Према завршном рачуну за овај период, редовни расходи извршени су у укупном износу од 506 милиона 240.117.75 динара, а редовни приходи остварени су у износу од динара 562.262.196.28, што значи да је овај период показао вишак редовних прихода над редовним расходима у износу од динара 56 милиона 022.078.53. Овај вишак прихода пренет је у корист Обртног капитала по коме су вршени ванредни расходи у износу од динара 33.105.214.92, тако да се предњи вишак прихода смањује на динара 23 милиона 580.390.98. У току овог периода неке ванредне потребе подмирене су на терет кредита код Српске народне банке у износу од динара 145.000.000.

Овакве резултат постигнут је углавном благарећи разним мерама које је предузео Савет комесара ради пагуљсања принадлежности државних службеника и пензионера, т.ј. ради смањења личних расхода.

ПЕРИОД ЈУЛИ—ДЕЦЕМБАР 1941 ГОДИНЕ

Први корак на срећивању наших финансија представља доношење шестомесечног буџета за време од 1. јула до 31. децембра 1941. У овоме буџету расходи и приходи били су предвиђени у једнаком износу од 2.315.153.400.— динара. Предвиђања расхода и процена прихода за овај период вршени су углавном произвољно. Овај буџет претставља први почетак, он се не наслажа ни на један претходни буџет, предвиђања у њему нису могла бити ни приближно тачна. Али значај овога буџета лежи у томе, што он прет-

ставља, уствари, припрему за израду буџета за 1942. годину.

У овом буџету били су осигурани само најнужнији кредити за подмирење неодложних потреба. Из њега су били брисани сви непотребни и непродуктивни издаци хонорари, додаци и томе слично.

Према завршном рачуну за овај период, редовни приходи остварени су у износу од динара 1 милијарда 50.297.108.99, а редовни расходи извршени су у износу од 1.126.218.115.99 динара, што значи да је постигнут вишак прихода од динара 380.078.993. Овај резултат постигнут је, с једне стране, стезањем расхода, а с друге стране, остварењем прихода самосталних државних установа (Управе државних монопола) преко процене.

ИЗВЕШТАЈ Министра финансија ДУШАНА ЂОРЂЕВИЋА

1942 ГОДИНА

Буџет за 1942 годину, у коме су расходи и приходи предвиђени и проценjeni са 5 милијарди динара, у свему показује програм, који је Влада народног спаса себи поставила. У буџету су били обезбеђени, пре свега, расходи за правилно функционисање државне администрације, затим за одржавање реда и мира у земљи и, најзад, за решење хитног и важног проблема социјалног старања.

Од укупних расхода на расходе државне администрације било је предвиђено укупно 3.405.829.700 динара, или 68,12%. Расходи самосталних државних установа били су утврђени на 1.594.170.300 динара, или 31,88%. У овом буџету била је извршена важна измена у начину буџетирања самосталних државних установа Министарства финансија. Овим је пружена већа еластичност наведеним државним привредним предузећима и омогућено њихово брзо прилагођавање тржишним приликама.

Укупни приходи били су проценjeni у истом износу ка оним расходима 5.000.000.000.— динара. Приходи опште државне управе требало је да даду 2 милијарде 246.322.455.— динара или 44,92%, док су се приходи самосталних државних установа имали остварити у износу од 2.753.677.555.— динара или 55,08%. Приликом процене ових прихода узета је била у обзир претстојећа пореска реформа.

Још у току примене буџета за период јули—децембар 1941. године, показало се да је потребно извршити опсежну пореску реформу у циљу повећања редовних прихода. Приликом израде буџета за 1942. годину, када је требало обезбедити нова средства за покриће неодложних нових расхода, потребе пореске реформе постала је неизбежна. Са припремом и извођењем ове реформе почело се, према томе, још пред крај 1941. а наставило се у току 1942. године. Ова реформа обухватила је следеће мере:

1) повећање катастарског чистог прихода као основице за разрез земљарине за 100%; 2) увођење посебног додатка кућарине у вези са наредбом бр. 14 коју је прописао Комесар за цене и наднапе; 3) увођење пореза на незаслужене курсне добитке; 4) увођење пореза на ратну добит, које је имато за циљ да опореже вишак прихода које су извесни порески обвезници остварili у току 1939. 1940. и 1941. године, благодарећи ратним приликама; 5) установљење државног ратног приреза; 6) повишење стопе допунског пореза код обавезника друштвеног пореза, стопе минималног пореза код течевине и друштвеног пореза, и стопе службениког пореза на повратне приходе, као и на приходе од случаја до случаја; 7) измене и допуне тарифе скупног пореза; 8) повећање таксених тарифа по Закону о таксама и Закону о судским таксама, али ово повећање није дало очекивани резултат због ограничења односно забране преноса некретнина, као и због тога што се као основица за израчунавање преносне таксе узимала вредност непокретног имања пре 6. априла 1941.; 9) повећање трошаринских стопа по Закону о државној трошарини. Повишења је трошаринска стопа код пива од 10 на 20 динара по хектолитарском степену екстракта, код обичног вина од 200.— на 400.— динара од 100 литара, код финог вина од 500 на 800.— динара, код шампанца од 15.— на 30 динара по литри, код шиприта од 24.— на 30 динара по хектолитарском степену алкохола. Трошарина на шећер повећана је од 950.— на 1.500.— динара од 100 кг., с тим да се трошарина за кристални шећер повећа од 300.— на 1.400.— динара, а на шећер неупотребљив за љубљски ужитак од 500.— на 800.— динара; 10) повећање царинске ажије у два маха, прво од 1.400 на 1.500%/, а потом од 1.500 на 1.700%.

У току 1942. повећане су, исто тако, продајне цене дувансkim прерађевинама и цигар-папиру, и повишења је монополска такса на петролеум. Заведен је и ратни додатак на со. Извршено је, сем тога, повећање железничке и поштанске тарифе.

Истовремено са повећањем прихода путем повишења постојећих пореских, трошаринских, таксених и царинских терета, железничке и поштанске тарифе, цена монополских артикла, и изналажењем нових пореских извора, — настало се и на поправци наплате службе. Захваљујући предузетим мерама наплата пореза обављала се у свима крајевима земље уредно, а одзив пореских обавезника и поред ратних прилика, био је задовољавајући.

После немира у 1941. години, када је у извесним сезовима прикупљање пореских прихода било угрожено, није било већих потреса у приходној служби. Уколико су 1941. године порески елaborатори негде били уништени, извршена је њихова реконструкција, заостала дажбине су наплаћене.

Према завршном рачуну за буџетску 1942. годину буџетски приходи остварени су у износу од 5.565.033.201.75 динара, а буџетски расходи извршени су у износу од динара 3.673.739.849.49. То значи да је постигнут вишак прихода над расходима у износу од динара 1.891.293.352.26. Овај вишак прихода књижен је у корист Обртног капитала, и он је послужио за покриће расхода који су у току године вршени на терет Обртног капитала. Рачун Обртног капитала на крају године показује вишак прихода у износу од 48.378.604.31 динара.

Као што се види, Српска управа је уз извођење опсежне пореске реформе успела да створи потребна средства за покриће неопходних расхода државне управе, како по буџету тако и ван буџета.

Што се тиче плаћања ванредних расхода, они су и у овој години морали бити покривени на терет ванредних средстава.

1943 ГОДИНА

У буџету за 1943. годину, у коме су расходи приходи били предвиђени у износу од 8.480.000.000.— динара, наставља се исти програм успостављања у слова реда и рада, и социјалног старања. Према буџету за 1942. годину, буџет за 1943. годину показује знатно повишење расхода, прво стога што обухвата ванредне расходе који су вршени у току 1942. и друго стога што су материјални расходи повећани услед скока цене.

Од укупних расхода на расходе државне администрације долазило је 5.480.265.700.— динара. Редовни расходи износили су динара 4.406.523.100.—, нередовни расходи 960.206.900.— динара, а инвестициони расходи 113.533.700.— динара.

Предрачун расхода самосталних државних установа износио је 2.999.734.300.— динара. Од тога је долазило на редовне расходе 2.946.496.800.— динара, на нередовне расходе динара 7.821.000.—, и на инвестиционе расходе 47.416.500.— динара.

Приходи државне администрације били су проценjeni у динара 4.269.368.757.—, а приходи самосталних државних установа у динара 4.210.631.243.—.

У току 1943. године наставило се са извођењем пореске реформе, али не толико да обезбеђење потребних средстава за покриће буџетских расхода, (пошто су они већ били обезбеђени), већ да обезбеђење средстава за покриће изванредних расхода. У ту сврху уведен је од 1. априла 1943. ратни додатак на шећер, вино и монополске артикле.

Поред тога, уведен је специјални ратни додатак на земљарину.

Завршни рачун за 1943. годину је при завршетку. Према привременим подацима, у току 1943. године расходи државне администрације извршени су у износу од динара 5.587.283.182.43, или за 101,9% од предвиђених. Приходи државне администрације остварени су у износу од динара 5.217.180.465.82, или за 122,8% од прописених. Вишак прихода над расходима самосталних државних установа (тј. код Управе државних монопола, пошто код осталих државних самосталних установа још нису изведени коначни обрачуни) износи динара 2.198.894.247.99. Према овоме, привремени буџетски суфицит крајем 1943. године износио би око динара 1.828.791.531.38.

1944 ГОДИНА

По буџету за 1944. годину расходи су предвиђени у укупном износу од динара 9.680.000.000.—, а приходи су проценjeni у истом износу. У поређењу са државним буџетом за 1943. годину, буџет за 1944. годину показ

„МОРА ЈЕДНОМ ДА СЕ СХВАТИ САВ ВЕЛИЧАНСТВЕН ЗНАЧАЈ РАДА И РАДНИКА“

Питање рада и радника, социјалног стања и народног здравља што је све обухватало у своме делокругу Министарство социјалне политике и народног здравља, са стањем које је створено ратом и посебним приликама на подручју Србије, постало је један од главних проблема коме се је посветила Влада народног спаса.

На том пољу поред свију тешкоћа развијено је доста иницијативе која, уколико простор дозвољава да се овим путем прикаже, упућује на следеће:

I ПИТАЊЕ РАДА И РАДНИКА

Проблем рада био је предмет посебног стања поред осталога и из разлога што се том проблему, који значи садржину живота, тајкоћи пре рата ниједна установа није посвећивала. О раду се уопште није говорило, већ се рад везивао за социјално слободи и сводио само на социјалну политику. Дакле, ниједна установа није постојала која је поставила као циљ рад те је поред осталог и услед тога од стране Српске владе народног спаса предузето потребно, да рад заузме своје почасно место које му припада.

При овоме основне директиве, као императив за свакога, истакнуте су у следећем:

Мора једном да се схвati сав величанствени значај рада и радника. Мора да се реч радник учини почасном титулом, почасним насловом за сваког Србина. Мора једном да се зна само за једну стапешку част за све сталеже. Она стоји и пада са верним испуњавањем дужности у сваком сталежу. Лично поштовање које неко ужива, које неком припада не зависи од тога шта неко ради него од тога како врши своју дужност.

И негујући значај рада и радника у томе смислу Влада народног спаса 1941 године доноси Уредбу о оснивању Националне службе рада за обнову Србије. Са тиме се ствара прва установа службе части српске омладине своме народу која се посвећују питању рада, да омладину управи правилном схватању значаја рада, а поред тога и у циљу неговања бескомпромисне српске националне свести, српске националне солидарности и социјалне правде.

Истовремено, а у сталној тежњи да се одржије сви основи за унапређење рада и радника образована је Српска заједница рада, која поред својих величанствених задатака одржава хармоније између послопримца и послодавца испољава своје благотворно дејство да значај солидног рада и радника што пре избије на почасно место.

Најзад, прилике које су настале после рата у основи су измениле читаво стање у односу на рад. Кроз читаве деценије било је стално на дневном реду питање „права на рад“ као што је било хиљадама незапослених. Током рата и данас тај основни момент је потпуно изменењен. У место права на рад данас се налазије дужност рада. У место изналажења посла наметнуло се је изналажење радне снаге а у вези са тим контрола упослења, плански расподела радне снаге, обавезна служба рада, као и онемогућење беспосличења. У том циљу као и у циљу срећења свих односа који су у виза са питањем рада основана је Државна управа рада која има за задатак да плански српски рад што пре дође до пуног изражаваја а солидан српски радник као круна стварања што пре стекне право на почаст и поштовање.

Устројством поменутих установа и организацијом самога Министарства које је од назива Министарства социјалне политике добило свој прави назив Министарство рада, социјалног стања и народног здравља, постављена је солидна основа да рад као садржина живота дође до пуног свог изражаваја.

СОЦИЈАЛНО СТАЊЕ

Основни моменти који су изменењени како је напред изложено, а наиме, да се место права на рад појавила дужност рада, изменila је и основе у по гледу социјалног стања. Систем милостиње која је дељена здравим и способним за рад, мораје је да отпадне, јер је у истини грех способном за рад дејити милостињу, онда када је дужност свакога да ради. Али баш зато што је данас рад постао дужност и национална обавеза, сваки онај који је свесно испуњава своју дужност мора да буде обезбеђен у својим правима. Минимум за егзистенцију, хигијенска и техничка заштита радника а нарочито олакшање у снабдевању исхраном и одећом била је стална брига у овим тешким данима.

РАДНИЧКО ОСИГУРАЊЕ

При овоме ниједног момента није се губило из вида да потреба да радничко осигурање пође путем како би радник осетио да је то осигурање њега ради. Осигурање раднога света по свима гранама обезбеђено је и оно се је ако под врло тешким условима по свима гранама спроводи на принципу да радничко осигурање има првенствено да служи радницима.

У вези са овим извршene су знатне измене и вођење осигурања прилагођено приликама.

Тако услед насталих ратних догађаја 1941. г. указала се потреба да се за спровођење осигурања радника на подручју Војног заповедника у Србији оснијује засебан носилац осигурања радника. Ово је и урађено. Основан је Главни уред за осигурање радника у Београду, који је отпочeo са радом 1. августа 1941. г.

Просечан број осигураних чланова порастао је

у мају 1943. г. са 78.499 чланова. Просечно обезбеђење на надница износила је до конца 1941. г. 39.99 дин., а у првом тромесецу ове године износи 89.06 дин.

Уз ово а обзиром на скрупу, да би се обезбедио минимум за егзистенцију донета је посебна Уредба о додатку на скрупу од 10.— дин. на радни час.

При овоме потпорни фонд радничког осигурања није занемаривао своје обавезе да сиромашним неспособним радницима обезбеди прихват и помоћ.

ИЗВЕШТАЈ

Министар рада, социјалне

политике и народног здравља

ТАСЕ ДИНИЋА

Нарочиту пажњу пак Министарство је посветило да радничко осигурање притече у помоћ рентнцима поготово којима је по ранијим прописима предвиђена мизерна рента. Тако је донета Уредба о додатку на скрупу рентнцима током 1942. г. а пред појавом је још једна Уредба која би имала да обезбеди бар један минимум за егзистенцију неспособним радницима ренташима као и њиховим породицама.

У току рата указала се такође потреба, да се за масе наших радника који одлазе на рад у Немачку посебно уреди питање социјалног осигурања, а то у првом реду из разлога, што на рад у Немачку одлазе махом самохраниоци породица, док њихове жене и деца остају у земљи. Уредбом о уређењу међусобних односа у погледу социјалног осигурања, загарантован је нашим радницима у Немачкој и њиховим породицама у случају оболења или несрете при послу, право на бесплатно лечење, лекове, помоћне справе за лечење, хранарину, болничко лечење итд. на исти начин, као да се ради о нашим сопственим осигураницима. Осим тога стичу право на бесплатно лечење и остale потпоре и породични чланови наших пољопривредних радника у Немачкој, који по нашим домаћим прописима такво право не би имали, пошто код нас још нико спроведено обавезно осигурање пољопривредних радника.

Осигурање радника и замештеника упослених

ЗАШТИТА ИНВАЛИДА

Инвалидско питање претстављао је и још увек претставља значајан делокруг рада из области социјалног стања. То је један прворазредни државни, национални и социјални проблем. Ратним инвалидима, као и породицама у рату погинулих ратника, поред народног признања, мора се од стране државе указати и потребна заслужена материјална и социјална заштита. Стога је Српска влада одмах предвидеала потребне мере како би ратни инвалиди и њихове породице што пре и брже долазили до својих права. У том циљу донете су потребне измене и допуне закона о одредбама.

Ради исплате инвалиднине и додатака инвалидима и њиховим породицама Српска влада одобравала је прилично велике кредите предузимајући у границама могућности да се инвалиди помогну и у погледу ортопедских потреба.

ЗДРАВСТВЕНО-ХИГИЈЕНСКА СЛУЖБА

Ако се узме у обзир врло велики проценат умирања у нашем народу, ако се не пренебрегне још и велико страдање српског народа, па следствено и општи циљ пред којим данас сваки Србин мора да стоји, да се што више српских глава сачува, исушише је јасно да је добро обезбеђење здравствено-хигијенске службе у данашњим данима од врло великог и нарочитог значаја по опстанак српског народа. При овоме борба против епидемија мора остати главна брига, која се има допунити нарочитим мерама у погледу борбе против туберкулозе, као и предузимања потребних мера за заштиту порођаја и новорођенчади.

Одмах после рата приступило се хитно раду око организовања санитетских установа у Београду и у унутрашњости.

Како је констатован недостатак стручног персонала, извршео је популовање од службеника који су се налазили на лицу места. Због недостатка лекара по селима и мањим местима спроведена је у живот Уредба о служби лекара на селу. Исто тако донета је Уредба о обавезном раду лекара, као и Уредба о сједињавању санитетске службе и предузимању у државне руке свих окружних болница и дечијих домова.

Нарочитим уредбама, одредбама и мерама појачана је пажња на сужбијању туберкулозе, полних болести, тифуса и осталих епидемија.

Основан је сопствени Завод за производњу ле-

код немачких власти и установа у Србији уређено је посебном наредбом Министра.

Пензионо осигурање службеника одвијало се у 1941. г. под тешкоћама које је проузроковао рат и његове последице. Али је, захваљујући административној самосталности и веловезаности са раније постојећим заводима за пензионо осигурање службеника, могло убрзо да настави са својим нормалним пословањем. Нарочитом Уредбом Министарског савета заштићени су интереси оних осигураника, који су услед заробљавања, интернације или таоштва спречени да продуže са плаћањем чланског улога што би у противном повукло застаривање њихових чланских права.

ЈАВНА ПОМОЋ

Прилике које су настале услед рата и других недаћа као што је познато стварале су сваким даном све већи број невољника којима је морало да се притече у помоћ. Ово Министарство и ако исушише ограничено у претствима ни једнога момента није занемарило ту свету дужност у тешким данима недаћа и многи је невољник у овоме Министарству нашао прихват.

који израђује серуме, вакцине и друге хемотерапутске и биолошке лекове. Производња постиже чак и известан вишак, који се извози у иностранство, нарочито у суседне земље.

Особита пажња посвећена је сужбијању маларије и с тим у вези асанационим радовима.

По болничкој служби предузете су хитне мере да се рад по очуваним болницама настави и да се болнице које су остале без инвентара и инструментаријума истим снабдеју. Исто тако предузете су хитне мере да се оштећене болничке зграде доведу у ред, а у многим местима узимане су јавне зграде, па чак и приватне куће, само да би се оспособиле болнице да служе свом задатку.

Министарство је предузело целокупно особље бившег војног, санитета, управљање болницама и надзор над њима. Лекари, као и остало војно-санитетско особље налази се распоређено на различим службама државног, самоуправног и аутономног санитета, узимајући нарочитог учешћа у теренском раду.

ЗАШТИТА ПОРОДИЦА, МАТЕРА И ДЕЦЕ

Одмах после рата наступила је прека потреба да се спроведе акција око зборњавања сиромашне (Наставак на 14-ој страни)

ГОДИНЕ РАДА И СТВАРАЊА

На крају треће године вођења српског народа кроз најтеже доба његове историје показало се да је национална политика, коју је генерал Недић спроводио за ово време, исправна у свима тачкама свога програма, јер су јој догађаји дали за право. Она је превсега одговорила у потпуности главном циљу, који је себи поставила:

ОПСТАНАК И ЖИВОТ СРПСКОГ НАРОДА СУ САЧУВАНИ, БИОЛОШКИ И НАЦИОНАЛНИ КОНТИНУИТЕТ ОБЕЗБЕЂЕНИ СУ.

С друге стране она је исто тако постигла свој други главни циљ: духовно уједињење српског народа, да буде једна душа и једно тело у часу када се буде решавала његова судбина.

Примењујући законе српске националне политике, која је синтеза свију чајњака тежњи српског народа, генерал Недић је успео да постигне тако значајне и важне резултате у свима областима националног живота. Његова политика не проистиче из кабинетских теорија нити је производ личне ћуди, већ она пушта своје корене дубоко у саму српску историју.

И зато што одговара духу српског народа и што је у складу са потребама и условима његовог живота, она је могла за ово релативно кратко време да покаже такву градилачку снагу и да да изванредно позитивне и трајне резултате.

Провиђење је хтело да генерал Недић снагом своје љубави за српски народ и својом видовитошћу жаркога српског родољуба пронађе законе српског националног живота. У себи он је нашао снагу и вољу, у својој вери истрајност да их смело и доследно спроводи за спас и добро српског народа и Српства.

Иако смо били стално под ударом рата ипак ове три године Недићеве Србије остаће забележене у историји српског народа као године рада и стварања, више можда него никада раније, јер је много било изгубљено и упропашћено и требало је подизати и обнављати не часећи час.

Извршene су значајне и дубоке реформе готово у свима областима националног живота и свуда су постигнути изванредни или задовољавајући резултати, што се види и из извештаја о трогодишњем раду свију министарства владе Народног спаса.

У првом реду треба истаћи реформу и реорганизацију државне администрације, која је прилагођена новим потребама данашњег живота и народном духу. Новом поделом на округе и давањем великих компетенција окружним начелницима, који су постали домаћини у своме округу, учињена је једна веома крупна административна реформа, која је оспособила округ да одигра своју важну улогу у административном животу земље. Извршено је растерећење централне власти и дате су велике могућности делања и рада локалној управи и самоуправним властима.

У другим гранама националног живота извршene су такове реформе које значе дубоки преокрет у методама рада и у духу стварања. Оне ће остати као коначне тековине без обзира на политику и на режим који буде постојао. Зар се не може у будуће замислити ранији хаос у пољопривреди и зар планска, дигригована пољопривреда неће од сада увек бити примењивана? Постигнути резултати под данашњим ратним приликама такве су природе да је већ данас јасно свима да само помоћу планске пољопривреде моћи ће да се подигне и побољша пољопривредна производња, да ће само она омогућити економско и културно подизање села.

Целокупна економска политика државе први пут је прилагођена економској и социјалној структури земље и њен најбројнији и најпродуктивнији део становништва, српско сељаштво, први пут је дошло до свога изражаваја. Сви напори националне политике генерала Недића тежили су да ради економског значаја и духовне и културне вредности српског села, оно добије место које му припада у нашем друштву.

Преко тог нико више не може прећи

и село захваљујући државничкој мудрости и правдољубљу генерала Недића освојило је своје место у друштву, са којег више никаква сила не може га склонити.

Исто тако рад и стваралаштво појединих сталежа, њихово учешће у економском животу и у стварању културних вредности, узети су за мерило у вођењу бриге, коју држава посвећује појединим друштвеним редовима. Рад у радионицама и фабрикама добио је своје право и никада раније радници нису добили пуније признање за њихову националну свест и никада раније није се више водило рачуна да они и њихове породице буду што обезбеђенији. Исто тако и остали сталежи по заслуги добили су своје место и одређене су им дужности, које имају да испуњавају у корист заједнице.

У погледу остварења социјалне правде тошло се мудро и истрајно путем постепеног поретка. Он ће се коначно остварити у оквиру Српске сељачке задружне државе, коју је генерал Недић себи поставио као крајњи циљ и оставил у аманет новим поколењима, да до краја изведу његову замисао, уколико то њему не буде било могуће.

Генерал Недић је спојио дух старог српског задругарства, које је у прошлости било највећа снага Српства, који га је одржао и сачувао у току пет-вековног робовања са духом новог доба националне солидарности и правичности. Тиме је генерал Недић задовољио једну од најбитнијих потреба душе српског на-

сељачку задружну државу. Он тиме удара темеље новом српском поретку, правде и правичности.

Никада више самарићански дух српскога народа, дух самопомоћи и солидарности у несрећи није се испољио више него за ове три године владе генерала Недића. То се није показивало у манифестијама разних удружења и одбора, већ у непосредној и ефикасној помоћи онима, који су настрадали у ово тешко ратно време. Недићева Србија није само успела да сачува од глади српски народ у њеним границама, већ је обезбедила исхрану српског живља и изван њених граница. Она је на своја материнска недра прихватила и 100 хиљада српске деце без родитеља и трудила се да им буде добра мајка.

У том погледу генерал Недић, настављајући задужбинарску традицију српских великања, остварио је најплеменитије дело социјалног старања, подижући код Крушевца »Недићев дечји дом«, где ће стотине и стотине српске сирочади наћи кров над главом и спремити се да буду корисни чланови заједнице.

Али изнад свега треба подвучи бригу и старање генерала Недића за нашу браћу у заробљеништву и за њихове породице у земљи.

Од првог дана доласка на чело Србије он је уложио велике напоре да се што већи број заробљеника врати својим милим и драгим, а првенствено они који су изгубили здравље, па су тешко подносили живот у лагерима. Трудио се такође да врати својим домовима војнике, чије су руке биле потребне њиховим породицама ради исхране њихове деце.

Поред тога влада Народног спаса организовала је и слање пакета сиромашним заробљеницима. Породице заробљеника добијале су помоћ у разним облицима и трудило се да им се у сваком погледу изиђе у сусрет. Уопште генерал Недић лично и преко државних установа трудио се да учини све што је могуће да се олакша живот наших заробљеника у лагерима и њихових породица у земљи.

Старање за заробљенике, за избеглице и за српску децу остаће као најсветлији моменти националног рада генерала Недића и они му обезбеђују једно од најлепших места међу племенитим родољубивим српским задужбинарима. Примером и речима генерал Недић је за ове три године учио српски народ да буде хуман, социјалан, родољубив и дружељубив, да би лакше преживели све недаће наших времена и да би остали достојни наших великих предака, који су се одликовали племенитошћу срца и самарићанством.

1 СЕПТЕМБАР 1941 ГОДИНЕ

ГОВОРИ ВАМ ВАШ БРАТ АРМИСКИ ЂЕНЕРАЛ МИЛАН Ђ. НЕДИЋ, ПРЕТСЕДНИК СРПСКЕ ВЛАДЕ

„Дошао сам на владу да спасавам српски народ, да се међусобно не истреби; да завлада ред и мир, рад и братство да сачекамо свршетак рата здружени под српским барјаком.

САМО СЛОГА СРБИНА СПАСАВА.

Шта ми можемо сада да учинимо?
Ништа
Само себи зло.

Ми смо зирно песка у узбурканом мору.
Данас се врше обрачуни највећих сила света.
Ту ми нити можемо помоћи, нити одмоћи.
Немој да се мешамо у туђе ствари, јер ко се меша у туђе ствари извуче обично лебљи крај. Решио сам да народ поведем правим народним путем: да гледа своје интересе и да се сачува од истребљења.
Образовао сам владу Народног спаса.

рода, за чијим испуњењем он је тежио у току целе своје историје.

Српски народ не задовољава се само материјалним благостањем заједнице или чланова заједнице, већ жели да правда и једнакост владају и да јаквот посвети једном, вишем духовном и културном идеалу.

То је заједничка етика српског народа, који се определио за царство небеско, јер је способан да гине за правду. Кнез Лазар јесте симбол ове његове тежње за правдом и вишом животом, а његова узвишенса социјална филозофија дошла је до изражавају у речима: »Правда држи земљу и градовек«, или кад стаја Јевросима, мајка Краљевића Марка, саветује свога сина: »Ни по бабу ни по стричевима...«

У задружној држави како је замишља генерал Недић дошла би до изражавају та вековна тежња за правдом, првичношћу и високо етичким животом, које носи у својој души српски народ.

То је његов социјализам, који не долази из књига и историја, нити се остварује путем најгрубљег насиља. Он је израз његове племените душевности, која у љубави и братству свију чланова заједнице тражи остварење правде у друштву. Генерал Недић одређен од провиђења да води Србију, без икакве партијске или изборне рачунице припрема терен за

Довољни су само ови постигнути циљеви па да сваки прави српски родољуб, који слободно мисли својом српском главом, ода признање и захвалност генералу Недићу за његово дело, које је допустило да дочекамо у што већем броју крај рата, да бисмо могли одговорити своме историском задатку. Они му дају право да заузме једно од најзаслужнијих места у нашој историји. Кад се утишају страсти, тек онда увидеће се величина дела генерала Недића и признаће се да се њему има захвалити, што место опустошене и десетковане Србије у грађанском рату, ми имамо данас после три године конструктивног рада сложну и јединствену Србију, која је најбоља залога за опстанак Србије и за њену нову величину.

Није потребно да дуже набрајамо заслуге генерала Недића и резултате његовога рада, који га већ данас постављају високо на пиједестал историје.

Због свега што је учинио за српски род у најтежим данима његове историје, због свију јкотава што је лично поднео на олтар српске Отаџбине ради њеног спаса и њене величине, због напора који је чинио да се обнови јединство српског народа, ма како се догађаји развијали, он заслужује вечно признање од српског народа за неумрла дела, која је починио и која му дају пуно право да носи назив спасиоца и оца Србије.

М. М.

Повољни резултати у Министарству грађевина

Мада је Министарство грађевина у своме делокругу рада наилазило на многобројне тешкоће које наименују ратне прилике, оно је ипак у току последње три године постигло врло добре резултате.

Редовно обезбеђење правилног функционисања саобраћаја на путној мрежи на подручју Србије, која је на многим важним саобраћајним линијама била оштећена рушењем појединих већих и мањих објеката, делимично услед ратних операција, а делимично услед нередовних прилика насталих у земљи: тежња и захтеви мородавних да се народна привреда у разним правцима прилагоди приликама насталим ратом и његовим последицама; сужбијање незапослености великог броја избеглица који су се стекли на подручју Србије — сви ти моменти налагали су потребу да Министарство грађевина развије и спроведе многобројне и разноврсне радове како на одржавању постојеће путне мреже, тако и на њеном проширењу и употребљавању.

Постизање овога задатка који је, услед напред наведених момената, добија сваким даном све шире размере и сталним порастом цена радне снаге и материјала захтевају све већа материјална срећства, најчешће је потребу да се, услед ограниченошти буџетских срећстава, прибегне изналажењу јачих финансијских срећстава путем зајмова и ванредних кредита.

Тиме се укупан износ ванредних кредита за одржавање и унапређење путне мреже у периоду 1941—1944 попео на суму од 3.007.500.000 динара. На подручју Србије и Баната дужина мреже, без општинских путева, износи 7.818 km.

ХИДРОТЕХНИЧКИ РАДОВИ

И поред све нервозе, коју доноси рат, хидротехнички радови развијали су се у мирном и одређеном темпу. Сагласност оних наредбодавца и наредбопримача била је потпуна. За минуле три године на хидротехничком пољу ништа од предвиђеног није пропуштено. Учињено је све оно што се у садашњим приликама могло учинити, а то је у најмању руку било довољно.

Доношењем Уредбе о извођењу јавних радова и одобрењем програма јавних радова створен је државни програм јавних радова, којим је јасно одређено шта има и шта хоће да се изврши у првом реду.

Програмом је предвиђено извршење радова у року од 3—4 године. Тада ће се оствари у потпуности, али неће бити ни много промашен. За пуно довршење радова по предвиђеном програму биће потребна још наредна грађевинска сезона.

За радове на снабдевању водом за пите насеља и канализацију градова предвиђен је кредит од 41.450.000 динара, а на ове радове до сада је утрошено 25.828.203 динара.

РАДОВИ НА ЗРАДАМА

Доношење Уредбе о извођењу јавних радова у шиљу обнове Србије, унапређења јавне привреде и сужбијања незапослености и повећањем кредита за ове радове од једне до три милијарде омогућени су већи радови у архитектонско-машинској струци. Поред тога је утврђен програм радова приступило се њиховом извођењу. Програмом за архитектонске радове било је углавном предвиђено довршење започетих зграда пре рата за којима се осећала велика потреба, затим обнова оштећених зграда за време рата и најзад подизање нових зграда.

Извођење ових радова било је од велике користи, јер је поред стручне радне снаге на истима био запослен и велики број неквалификованих радника, међу њима и избеглица, који су били на тај

„Мора једном да се схвати сваки величанствен значај рада и радника“

(Наставак са 12-те стране)

напуштене деце, те се хитно приступило оснивању дечијих дома, где су смештена сиромашна деца чији су родитељи погинули или нестали као и деца чији су хранитељи у заробљеништву. Поред тога отворена су дечија опоравилишта на Авали и у Брушу, сезонско опоравилиште на Озрену, дечија обданишта у Београду, Каћићев дом у Рачи Крагујевачкој, дечији дом у Неготину а материнско удружење у Београду уживало је пуне подршке.

У даљем настојању по грани службе заштите незбринуте деце у последње време приступило се је збрињавању сиромашне деце отвореном заштитом, преко дечијих насеобина по селима. Министарство помаже и приватну иницијативу око збрињавања деце, нарочито Материнско удружење, Дом српске мајке, Друштво за васпитање деце и др., а преко Српског црвеног крста, у заједници са Комесаријатом за избеглице, предузете су и већ спроведене мере за исељавање дечијих дома из угрожених места.

Рад по свима гранама службе услед бомбардовања које је најчешће погодило установе овога Министарства саобраћен је приликама, тако да и поједи свих тешких услова и служба рада и служба социјалног старања, као и здравствено-хигијенска служба, потпуно су обезбеђене.

начин забринuti. Осим тога, оправком оштећених државних зграда, у којима су смештена државна надлежности, омогућен је овима поновни успешан рад. Довршењем зграде Дечје клинике, Инхалаторијума и других болничких зграда повећан је и онако недовољан број санитетских зграда и тиме је омотућен пријем већег броја болесника за лечење, па према томе и побољшање здравствених прилика у земљи.

ИЗВЕШТАЈ Министра грађевина СГЊАНА КУЗМАНОВ ЂА

ЕЛЕКТРО-МАШИНСКИ ПОСЛОВИ

На пољу електрификације земље Министарство је посветило нарочиту пажњу. Значај електрификације земље данас одређује њену економску вредност у свету, и уколико нека земља има више произведене електричне енергије, утолико је њен економски положај јачи. У нашој земљи, нажалост, електрификација није ишла у корак са њеним напретком и ми се у погледу њене примене налазимо међу последњима.

Тек 1942 године Српска влада одобрила је кредит од 5 милиона динара за студије и претходне радове на електрификацији земље. Одмах по одобре-

њу ових материјалних срећстава приступило се изради генералног плана за електрификацију земље. Са радовима се отпочело децембра месеца 1942 године и до данас су израђени пројекти за главне земаљске државе и то: Београд—Костолац; Београд—Вреоци; Костолац—Пожаревац—Свилајнац—Ћуприја—Сталан—Крушевача—Краљево; Краљево—Рашка—Косовска Митровица; Веоци—Уб—Шабац.

Укупна дужина ових земаљских главних држава износи 800 km.

После тога приступило се пројектовању водова високог напона другог степена. До данас су израђени пројекти за електрификацију Мачве, свих села, насеља, варошица и пумпних станица. Као полазна тачка и центар одакле ће ићи снабдевање електричном енергијом Мачве вази је Шабац. Исто тако израђени су пројекти за мреже високог напона другог степена за електрификацију села и насеља у долини Велике Мораве почевши од Костолца па све до Ћуприје.

Ових дана образоване су две теренске секције за израду пројекта за електрификацију села у неспоредној близини Београда. Секције се већ налазе на терену и посао је у пуном toku.

Савет за електрификацију земље израдио је уредбу о снабдевању земље електричном енергијом. Овом Уредбом решена су многобројна корисна питања у тесној вези са рационалном производњом електричне енергије, као што је право електроловда, техничко спајање електричних централа, оснивање електричних заједница за што лакшу електрификацију села, насеља и варошица, мере сигурности у погледу електричних инсталација и постројења, оснивање фонда за електрификацију земље.

Схватајући значај електрификације по привредни напредак земље, Министарски савет је одобрио накнадни кредит за електрификацију земље од 5 милиона динара.

ПО ПАДИНАМА И КОСАМА СРПСКИХ БРДА И БРЕГОВА ДИЖУ СЕ ЧУВЕНИ СРПСКИ ВИНОГРАДИ СА СОЧНИМ И СЛАТКИМ ПЛОДОМ, ДАРОМ МАЈКЕ ЗЕМЉЕ И ОЦА СУНЦА

СРПСКИ ДОБРОВОЉАЦ

НАШ СТАВ

Данас је већ исувише очигледно постало да је трогодиња добровољачка борба надрасла првобитно замишљене добровољачке задатке. Исто као што је од некад мале и војнички необучене четице младих људи настала организована и срећена војска од неколико пукова, сада већ и ван граница уже административне Србије образованих, тако је и од првотне замисли, да се кроз оружане добровољачке одреде послужи једини остварењу и одржању реда у земљи, израсла једна свесна тежња — да се и наш народни живот темељно преобрази у смислу стarih и позитивних животних основа. Тако је добровољаштво поред носиоца борбе на чисто војничком плану, постало и руковођећа снага у борби за једно ново животно начело на духовном плану. А тиме је оно на себе преузело све карактеристике једног стварног и целосног животног покрета и понело на својим леђима највећи део одговорности за даљни живот и развој нашега народа.

Ту је унутрашња логика догађаја учинила своје. У најинтимнијој суштини стварања лежи један поредак, који је неизмењив, макар краткада одмах и не би схваћен: да право и истинско стварање може изнини само на морално-идејним основама. Све што је вантих основа покренуто, ма како се називало и ма чему тежило, неће у суштини имати никакав стваралачки карактер, биће само један неуспео покушај таквог, и то са већим или мањим временским значајем. И обратно, ма што се испочетка хтelo, ако се пошло из тих морално-идејних основа, и на њима истрајalo, онда ће то хтěње неопходно добити

пун обим стваралачког и истакнути се у животу, посредством свог унутрашњег стваралачког ритма, као целосан носилац позитивног и новог.

Ми нисмо присталице двоструког морала: грађанско и религиозног, или боље рећено, политичког и религиозног, и под морално-идејним основама не замишљамо такво стање које би нам омогућило да тактилизамо са основним животним истицама и вредностима. За нас су част, реч, обавезе, свест о одговорности, уговори и истина — темељи на којима се заснивамо и са којима падамо, али које не напуштамо. Тада основни и неизмениви став је управо срж онога што је учинило да је добровољаштво надрасло своје првобитно постављене задатке и што је с друге стране учинило да се против њега подигну сви они који моралне основе или уопште не признају или их признају искључиво у оном половичном грађанско - моралном смислу, који дозвољава најопакије извртање морала.

Од те три основе: моралне, аморалне и неморалне разрастају се касније све животне акције. И као што је јасно да оне већ због тога морају доћи у сукоб, тако је исто јасно да само морална основа може обезбедити позитиван успех. Ми сматрамо да је то основа на којој нема компромиса, али која, кад се једном потпуно и скрено прихвати, пружа обиље могућности за компромисе, слезе и споразуме на свим осталим животним плановима. У таквом случају ће и српски коначно да приме оно што разум већ одавно налаже.

У току три године беспримерних напора и борби олекојих се не зна да ли су теже биле оне психичке или

И. Милачић

ХЕРОЈСКИ ПОДВИГ

Генерала Недића

На плећа и савест генерала Недића пала је најтежа одговорност. Знамо сви да је био јунак, али ће само историја, и то, можда, врло блиска моћи да изрече прави суд о његовом најновијем јунаштву. У цеој његовој сјајној војничкој и државничкој каријери свесно и одлучно преузимање положаја председника Српске владе у претешка времена биће, извесно, објашњено као најкрупнији херојски његов подвиг. И јунаци су сви они који данас с њиме пуна срца и чврсте воље сарађују, сви они који га на ма ком послу и месту без резерве помажу.

Р. ПАРЕЖАНИН

Начелник штаба црногорских добровољачких пукова, капетан Арсовић и шеф Васпитног отсека СДК. Ратко Парежанин, у разговору

МОЈА МОЛИТВА

Преблаге и тихе душе опевамо сваки кутак земље наше многонапаћене, страдалне и многонамучене...

Да Светишићи дадне да мир, благост, срећа, весеље и радост овлада срцима нашим и душама нашим!

ПАКОСТИ ДА НЕ БУДЕ, ЗЛУРАДОСТИ ЈОШ МАЊЕ, МРЖЊЕ НАЈМАЊЕ! Да светли зраци сунчаних и блиставих снопова посеју своје плодоносне дарове по нашим њивама и баштама, воћњацима и виноградима.

Да звезде милоснице и радоснице откраве ледене окове што су се чврсто накалемили на наша срца, па смо сами себи туђинци и не познајемо се.

Да песма наша громка а блага, ситна а умилна, поплесе нас новим Христовским одушевљењем на нове путеве и на нови рад — рад спаса, васкрса и славе!

Зато, дигнимо главе, скрушену и скромну, сачувавши се од муља, брглога, мрака и поплаве!

Нека се наше срце младалачко и неувело спреми, да одморно притећне мишице за нешто ново, велико, величанствено и огромно!...

ЖИВОРАД Д. ИЛИЋ,
добровољац

Српски добровољац, првоборца за нову Отаџбину — Велику Србију

Сличице са терена

Тако, сто ишли . . .

Пред нама се уздижу венци моћних, а у исто време и прекрасних планина. Ниже се коса за косом. Све једица виша од друге. Што рекај један наш одлични друг и борац: „Још само ово брдо па онда више нема равнице“ — тек вальда толико да утеши уморне.

Чета са којом идем треба да избије у неко село Баре. Човек би поверио да се до села, око кога се, по имену судећи, налазе баре, не треба много пењати. Али овде у Јабланицама таква логика не вреди. Село Баре налази се на врху брда. Кроз њега пролази садања демаркационе линије

Сусрели смо два брата, Један потпао под „Бугарску“ други под Србију, а кућа до куће. Питамо у шали коме је од њих двојице боље; да ли оном што живи у „Бугарској“ или оном што живи у Србији. Сложно одговарају да им је обојици добро.

— Ми смо си овде останали иза сатани, па нас заборавила и једна и друга влас. Ништо си нам не дава, а ич нам и не иска. Добро си нам је.

— А знаете ли ко смо ми? — питамо их.

— Знамо, — вели они, — ви сте српска војска.

— А од када знаете? — настављамо.

— Е, видео сам вас у Лесковцу — тумачи онај што живи у Србији.

— То значи да ти ипак одлазиш у варош — констатујемо.

— Па идем си. Знаш, да си набавим сол, гас, што си треба за дома. Набавим си и за мог буразера што си живи у „Бугарску“. До у Врање си је коча.

* * *

Већ неколико дана водимо стално борбу и идемо напред. Пред вече, пре смираја сунца, ми смо сигурно на месту које нам је рано ујутро путем радија назначено. Сељаци нам говоре када су и куда прошли партизани. „Синоћ проћоше. — Јутрос сабаље. — И много их је прошло. — Веће рањенике. — Кажу да иду Недићевци и Љотићевци и да све пале и убијају, али ми знамо да то није истина. — Много лажу они партизани. — Све нас брате опљачкаше. Пре два месеца није их било никако овде, али од пре два месеца а нагрнуше и све поробише. Не питају они хоће ли теби шта да остане; већ само дај. Ако не даш, хоће да убију“.

И стварно, толико материјално урнисан народ тешко је игде начи. Партизани су те крајеве опустошили као скакавци. Овај народ овако не сме и не може да дочека зиму. Остао је без хране за људе и стоку. А у највише случајева и без запрежне стоке. Коња, сем похватаних од партизана, нисмо могли да нађемо ни за лек.

Већ неколико дана се налазимо на сталном трагу хаотичног партизанског повлачења. Ватре које су палили још диме или тињају. Црева закланих волова леже развучена по друму. Наилазимо на читаве делове закланских говеда које нису стигли да испеку. Сусрећемо остатке претурених и разбијених кола. Један стари сељак, четник још из тојничког устанка, ћорав на једно око, пет дана је бегао са пар-

тизанима и служио им као водић. Стигао је тај до албанске границе. Прича нам да партизани, кад не могу са стоком коју су за подвоз узели од сељака да иду даље у планину, колује и бацају украй друма. Једнога сељака који им је исто тако служио као водић убијен је јуче. Ко зна зашто? Тог чичу који је дошао до нас нису дирали.

Главне групе које се налазе у повлачењу свега су на један дан испред нас. Већ се растурају у мање групе, завлаче се у јаруге и тако настоје да сачувају главе.

Терен на коме се налазимо најчешће је подесан за скривање мањих растурених групација. Безбројни планински венци испресецани су исто тако безбройним шумом прекривеним јаругама. Те јаруге спуштају се у дубину до хиљаду метара. Савесно претресање тога терена вахтевало би огромну војску од неколико десетина хиљада људи. Међутим, наш циљ то није. Ми журијмо са два добровољачка батаљона да забодемо нож у срце партизанског војностратешког система; да им разбијемо и растуремо главне снаге и центре снабдевања.

На супротној коси која најсе чини тако близу, а коју од нас сигурно дели 6—8 сати хода без борбе, запазили су наши осматрачи густе партизанске колоне у бекству.

— Тешки бацачи, напред! Тешки митраљез, напред! Даљина 2,5 километра — командује командант.

Оружје за час ступа у дејство. Гранате из бацача звижде кроз ваздух. Пратимо их погледом све док се не изгубе у плаветнилу чистог неба. Гледамо на часовник. Двадесет секунди је прошло. На супротној коси опажамо кратере земље и дима. Тешко доцније долази до нас звук детонације. Тешки митраљез шара добро видљиву и изложену површину. Партизанске колоне прште и бегају на све стране. А бацач само рије земљу и сеје смрт у партизанским редовима.

Партизани су у великој журби. Немају времена ни да покопају или понесу мртве, што иначе у свим приликама чине. Испружени, хладни, крај ватре која већ дрогорева леже мртви партизани, као опомена...

Г. П.

КУДА ИДУ ДОБРОВОЉЦИ

Куда иду добровољци? Каква је то снага која хиљаде младих српских синова покреће да напуштају своје топло огњиште, своје родитеље и своје блиске, миле и драге и да одлазе да своје младе животе остављају негде по високим планинама српских? То је питање које су киљаде у нашој земљи поставиле себи и добровољцима.

Куда иду добровољци? Ово питање лебди данас пред целим српским народом. Ово питање поставили су себи многи голубради младићи пре него су се дефинитивно одлучили да пођу у добровољце. Ово питање постављали су своим синовима брижни родитељи, када су им се синови спремали да пођу у добровољце или када су кришом, без знања родитеља, одлазили на светај пут добровољаштва. Ово питање постављено је добровољцу његов ранији друг који није смео да се одлучи на борбу или није разумео ову борбу. Ово питање поставили су многобројни ситни људи уског хоризонта који све ствари посматрају из свога уског затвореног круга и кроз призму личних интереса, те не могу да сквате никакву борбу за више идеале и за опште народне ствари. Ово питање постављено су безбройне стотине и хиљаде честитих и добронамерних Срба који траже тачан одговор и разјашњење.

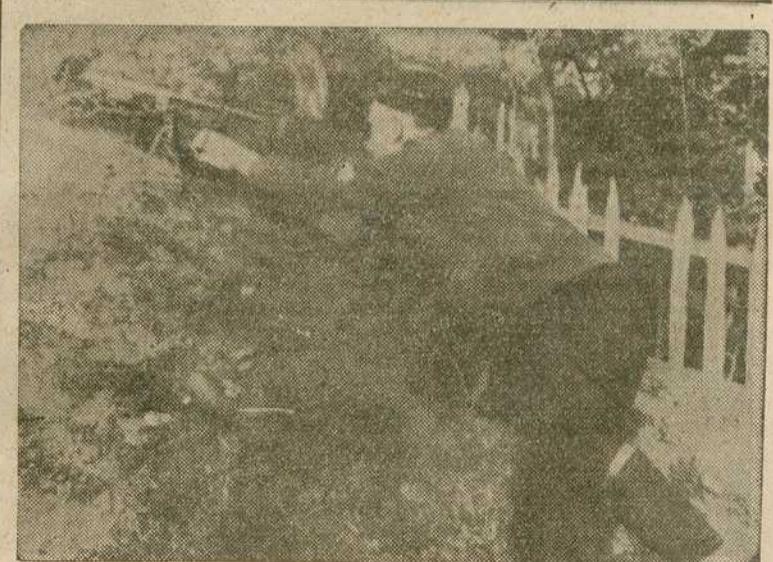
Једна група људи одрођених и однарођених хтела је да прикаже добровољачки пут као пут иенародни — противнародни. Али снага духа која избија из добровољачких редова, храброст и пожртвовање коме нема равног, па најзад и велики број добровољаца сведоче данас целом српском народу шта је добровољаштво. Данас цео српски народ осећа да добровољци имају своју велику мисију и представљају извор велике духовне снаге која ће се показати сутра можда више него данас, и зато данас ревносније него ikada: „Куда иду добровољци?“

А одговор на то питање дају сами добровољци. Дају они тај одговор оружјем у руци борећи се против унутрашњег народног непријатеља и дајући своје животе у тој борби. Дају они тај одговор кроз дивне песме, из којих избија љубав према родној груди и према своме народу. Дају они тај одговор кроз хумани и просветни рад, као и онда када својим мишицама помажу сељацима при пољском раду. И најзад дају они одговор народу своме кроз многа предавања која су широм земље одржана, а у којима се објашњава добровољачки пут и добровољачки циљ.

Јер, кад добровољци воде борбу са комунистима, то већ значи један став. То значи да добровољци неће комунизам, неће јеврејске комесаре, неће државу пролетера. Добровољци се боре да не дозволе да српски народ постане бесправно робље. Добровољци су антикомунисти. Добровољци су српски националисти. Кад добровољци створе родољубиву лирику, која по својој искрености и топлини надмашује све што је до сада у нашем народу на том пољу створено, то не могу бити празне речи. То је љубав која из срца избија. То је љубав која их покреће. То је љубав за коју се гине. То значи да добровољци воле свој народ и да му само из те љубави служе. Кад добровољци залазе у сеља и помажу сељацима при обрађивању поља, или кад уче неписмене писмености, или кад прихватају и помажу избеглице, кад својим приредбама и предавањима подишу дух народни и шире просвету, то значи да су добровољци носиоци једне социјалне мисли која треба да се оствари кроз рад и напоре, а не да остане само празна фразеологија. Све то доказује да добровољци знају када иду, знају шта хоће, знају се они и могли да зепавају:

„Идемо зато своме циљу,
Јединству, срећи, рода свог“
Зато чујте нас и разумите шта хоћемо:

МИОМИР М. БАКИЋ

Митраљезац Шестог добровољачког пук

КУЛТУРА

КУЛТУРНА ДЕЛАТНОСТ

За ове три године под окупацијом и српска култура чинила је своје.

За културно развијање прилике су биле више него тешке, јер су се просветни радници тешко сналазили, још теже усредређивали на своју струку — културну делатност.

На ипак, и поред свих ванредних околности, било је рада, било резултата и у науци и у филозофији и у књижевности, и то добра.

ОРИГИНАЛНА ДЕЛАТНОСТ

Оригинална делатност, на научном пољу, иако на око сужена, за ове три године дала је прилог, чија историска вредност остаје непобитна. Научни прилози што су их дали Петронијевић, Миланковић, Чайковић, Вл. Петковић, Драг. Костић, Свет. Ристић, Н. Поповић, Ф. Медић и други, било по часописима било по листовима, доказ су континуитета научног напора.

Изашло је и више оригиналних научних књига.

Главни научно-филозофски рад био је усредређен у часопису *Просветни Гласник*, који је с пуном паром наставио своју дугу и лепу просветну мисију. У њему се могу наћи много вљањних и нових прилога из такорећи свих научних грана, писаних јасно и пре-гледно, да су на корист и широким просветним радницима. Под редакцијом В. Јонића и Ф. Медића ово просветно гласило учинило је све што је могло да српска научна мисао не угине.

Исто тако и дневни листови доносили су културне прилоге, нарочито у својим божићним и ускршњим бројевима.

Као што су се читаоци и сами могли уверити Српски народ је културним проблемима посвећивао најчешћу пажњу, у сваком броју доносио што већи број оригиналних прилога, увек тежећи да српску научну мисао доведе у склад и са традицијом и са општим потребама.

За ове три године, оригиналног рада било је и у књижевности.

На првом месту треба забележити наставак рада Српске књижевне задруге. Под руковођством Св. Стефановића, а уз сарадњу других угледних књижевника, ова наша најстарија књижевна установа, издала је неколико вљањних писаца (Настасијевић, Ј. Спириновић) објавила антологију модерне српске приповетке и антологију модерне српске лирике.

У највећа издавачка предузећа за ове три године спада Југоисток.

Издајући било домаће било стране писце, ово предузеће је такорећи неуморно деловало и објављивало вљање књиге из свих интелектуалних подручја.

Пре свега, Југоисток је издао низ научних дела, писаних јасно и пре-гледно, па је на тај начин интензивно популарисао научна дела у најширем слојевима. Објавио је дела и српских и страних научника.

Југоисток је нарочито много урадио на књижевном пољу. Штампао је низ српских класика (Његош, Л. Лазаревић, Глишић, Ст. Поповић) затим у колекцији

Бисери издат је врло велики број најугледнијих страних аутора, па онда у серији Позоришне библиотеке олеј велики број домаћих и страних писаца, а са нарочитом пажњом издавана је дечија библиотека, врло укусно опремљена и богато илустрована.

Како у погледу штива тако и у погледу технике Југоисток је своја издања одржао на достојној висини.

Издања *Ипроз* такође је било активно и врло про-брано у писцима и опреми.

Са своје стране и Српски народ, као што је познато, приредио је конкурс за песме, приповетке, романе, на којима су се појавила неколико нових имена и таленти, потпуно у духу српске књижевне традиције. Из броја у број, Српски народ је доносио бар по неколико прилога, било из класичне, било из савремене књижевности. Поред тога, у својој критичкој рубрици увек је било речи о српским писцима, о актуелним књижевним проблемима, у намери да се вредности истакну, литерарни спекуланти онемогуће.

И сликарство и вајарство радило је лепо и скромно. Приређивање су честе изложбе с врло великим бројем излагача, продаја уметничких дела била је као и пре рата, јер београђани воде уметност, имају израђени укус, купују радо успела уметничка дела. Сви листови доносили су уметничке приказе од људи који су и пре рата већ били познати.

О позоришном животу, заједно са балетом, за ове три године, има се с похвалом рећи да је он и у Београду и по унутрашњости, и по селима, настављен без застоја. И позоришни писци и глумци и редитељи својски су се залагали да и за време тешких дана што савесније послуже богињи Талији.

ПРЕВОДНА ДЕЛАТНОСТ

За ове три године и на преводном пољу учињено је много.

Како је српска читалачка публика била жељна добра књиге, то јој се стално излазило у сусрет, тако да је тешко све преведене књиге и набројати. Срећена библиографија најбоље ће показати постигнуте резултате.

Од најстручнијих научних дела па до књиге за најмлађу децу, од разних страних писаца превођена су дела позната широм света, увек у првокласној опреми, увек илустрована ако је то било потребно.

Јер добра књига, наша или страна, увек је код нас добро пролазила. Нарочито је издавачко предузеће Југоисток проширило преводилачку делатност на све књижевне гране: приповетку, роман, драму итд.

Српски народ такође је доносио преводне прилоге како из науке, књижевности, уметности, руководећи се вредношћу самих писаца, а не њиховом националношћу.

С правом се, дакле, може рећи да је за ове три године на преводној књижевности учињено много. А то се могло постићи само на тај начин што је интре-

совање било живо, што српски интелектуалац и под ако један народ културно најтежим приликама има хоће да живи а не да мре, времена и воље да бар за који часак држи књигу у руци, прати шта се у свету догађа, или нађе заборава у уметничким истинама — у лепоти.

КУЛТУРНА ИСТРАЈНОСТ

Из овог кратког прегледа види се да српски народ за ове три године на културном пољу није зачамио. Његови су синови писали и преводили, сликали и вајали, његова су позоришта и у престоници и у малом граду и на селу радила — те је на тај начин научна и уметничка мисао и даље ишла својим током.

Закон понуде и потражње на научно-уметничком пољу претворио се у закон културне отпорности, у исконско одржавање своје мисао-ности, своје осећајности. Ту је заиста било резултата.

ДУША ЖИТА

Преко целог дана и преко целе ноћи у селу зуји вршалица и тапкају коњи мукло по најскупоценijем своме путу, по зрелом класју разастртом око стожера.

Одлазим уморан око ноћи.

Птице певају под мојим прозорима, на месецини.

Из кута собе, на чијем поду лежи светла трака злата, заноси ме мирис свежег хлеба.

То је душа жита.

СУША

Над пољем бескрајним трепери ужарени ваздух. Високо пламти сунце, никад веће.

Једна крава уморним ходом иде плиткој бари.

Узалудно дуго њуши испуцано прљаво дно са кога је вода одавно ишчезала.

Затим подигне главу и замишљено гледа у хоризонт.

Тихо, тихо мукне и нема снаге да се врати натраг.

СТАРА ЦРКВА

Древну снагу њену већ треће столеће изједа првоточина.

Поцрнела, сатрулела крова нагиње се све више земљи.

Камени олтар је већ одавно заборавио звуке прстарих молитава простог сељачког народа, а слепи мишеви, приљубљени уз брвна, чекају да се село утиша сном.

Тада излећу нечујно у ноћ, а место њих, у посрнулу цркву, прикрадају се сени негдашње пастве.

Сени нагло застају пред пустим олтаром јер узалуд на њему траже Христа да пред његовим ранима падну на колена.

ВЕСЕЛИН ФИЛИПОВИЋ

МОМЧИЛО НАСТАСИЈЕВИЋ

(Цртеж: С. Богојевић)

ПРИПОВЕТКЕ МОМЧИЛА НАСТАСИЈЕВИЋА

Уласком у СКЗ, Момчило Настасијевић је најзад и коначно ушао и у ред српских класичних писаца.

На тај начин је у развоју српске књижевности одређено место писцу, чији дарови круже над свима просторима уметничког Балкана.

Приповетке Момчила Настасијевића су свет за сеbe.

Пре свега, они су писане ванредним српским језиком, каквим после Његоша и Ст. М. Љубише код нас уопште није писано. Не само да су то биране речи, не само да је свака реченица негована и однегована, већ је то језик који, такорећи, заучи неком космичком питомином — из народа, али као са небеса дат.

Читаве студије могле би се писати само о тој спљошној, језичкој страни Момчила Настасијевића, и није чудо што је за његову прозу речено да ће се страници на њој учити српском језику:

„Зато незлобиви освајају и на мој глас млечно попевају долином. И мотика и бусен, и оштро резају коса травом, и се кари у гори моју песму одјадаје.“

Са Момчилом Настасијевићем мајсторство српске речи, неимарство српског језика, достигло је врхунац лепоте словенског изражавања уопште.

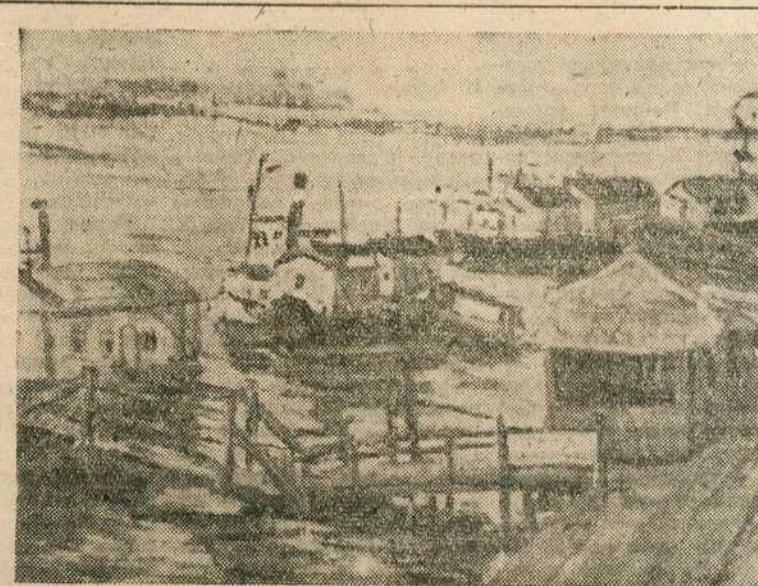
Приповетке Момчила Настасијевића свет су за себе и по свету који обелодањују.

Настасијевићеви јунаци су простонародни људи, с душевним радњама и духовним животом таквих размера, да у запећак бацају такозвану компликовању психиху модерног човека. Нико од српских писаца с толико стваралачког познавања није уронио у митску искон, у прапокретање људских збивања, у тајanstва вишег, судбинског поретка: нико с толико кратости, благости, чедности није испавао психоаналитичку посму српског човека, с душом као снег белом, као снег развејаном, с душом толико подобном за душевне послове:

„Ко било да си, добро нам дошао! Како те благодетни ветар доне, пра-зник нам је живети: реци нам, не затаји, чиме да те задовољимо, шта на поклон да ти дамо?“

— Полакоте, браћо, Богом заеман ја не знам до за давање, а тиме није ли ми све поклоњено?“ Са Момчилом Настасијевићем, тим српским Достојевским, српска књижевна радња напушта поље убијаје лаке уметности и постаје грађа за нову словенску карактерологију.

*
И по изразу и по садржини писац ванредног сро-

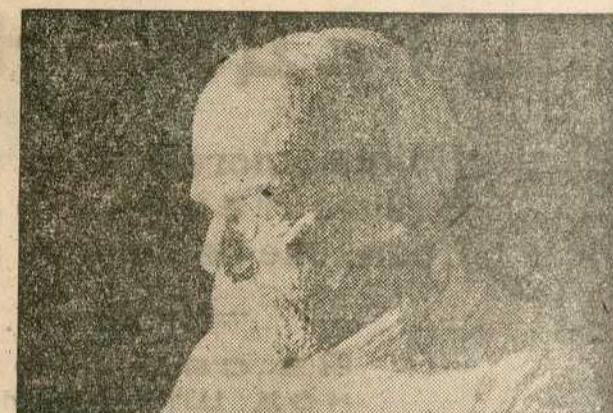

СВЕТОЛИК ЛУКИЋ: САВСКО ПРИСТАНИШТЕ

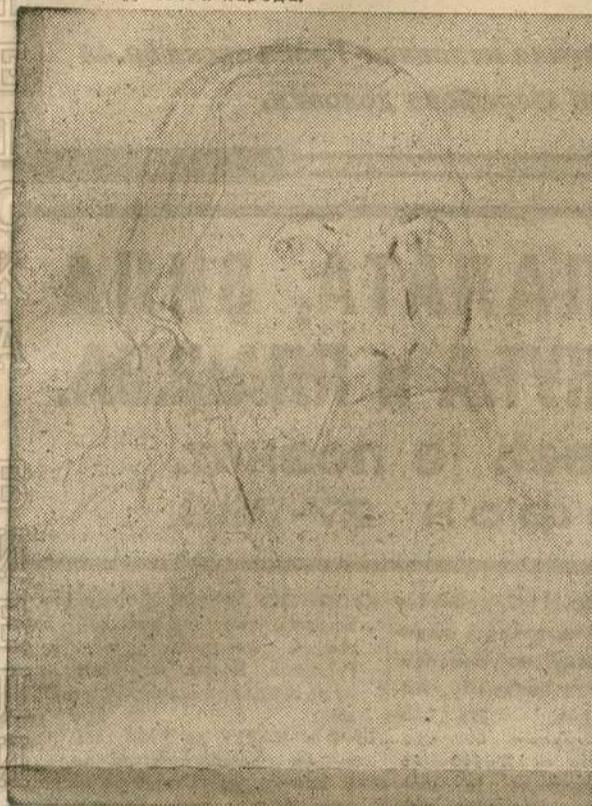
ОМЛАДИНСКИ СТУПЦИ

Грандиозно дело првог српског историчара
Јована Рајића

Роберт Кох

Навршило се 150 година од као што је изашло грандиозно историско дело нашег првог историографа Јована Рајића, великог родољуба и неуморног и појктованог радника за добро свога народа, који је цео свој живот посветио истражном раду како би се што више одужио своме роду и отаџству. Учинио је велике услуге своме народу, оставио многа дела. Најважније његово дело јесте његова историја, која је постала фундамент целокупног нашег историографског стваралаштва. Сада, у овим историским тренуцима које превивљујемо, треба да се са пижетом сецимо овог великог родољуба који је још пре 150 година написао целу историју свога народа.

ЈОВАН РАЈИЋ

(Цртеж: М. М.)

Пре Рајића наша књижевност није имала праве добију за унију. Уплашена национална катастрофа наше државе прекинула је и нашу књижевност пре него што је у своме наглом развоју захватила све књижевне родове. Зато смо, и поред дугајима богате прошлости, имали веома мало историјских списа. Политички слом деспотовине, петсто годишње ропство под Турцима и несигуран положај у Хабсбуршкој монархији спутавали су развој наше књижевности. Но чим су прилике постала сношљивије, када су културне вође могле да предаху од борбе за егзистенцију свога народа и када је народ могао бар за тренутак да остави борбу за свој опстанак и одржање националне индивидуалности, одмах се примећивао интензивнији рад на националној књижевности која је имала велики значај у изградњи нашег национализма.

Живот и рад Јована Рајића

Рајић је био већ у седамдесетим годинама када је изшло његово дело. Родио се 11 новембра 1726. у Карловцима. Прве науке учио је у родном месту у школи Емануела Козачинског и других професора Руса који су у другој половини XVIII-ог века ширили просвету а с њом и рускијијијац мешу Србима у Војводини.

По природи даровит и способан Рајић се још као дете истакао те му се убрзо нађе мецена који га посла на школовање у католичку гимназију у Комори. Запажајући његове способности наставници језуи-

ме су предњачили његови ситеја Обрадовића изникотичнији, људи прости и ше из слободоумног духа необразовани, али од утицаја код старијих у Новом дотакну и нашег народа; Саду и Карловцима. Умро изникотично из путовања и проучавања страног света, дубоко окаљен од целога Српства.

Карактер Рајићеве историографије

Филозофија Рајићеве повести води порекло од његове филозофије живота. Његови погледи на свет су обожени бојом богословца историчара и врло су често поткрепљене наводима из библије. Он мисли да је цео систем овог света у узаемном савезу а да се одржава узејамном везом.

Увидевши овако уређење природе и чувши претњу речи Божије "убојасја, да некако, или с лениним рабом осудите или јако гвилни уд в телу общества својега покажете", намерио је да покаже "крајњу усрдност" и љубав к своме отаџanstvu и то не речју и добрым жељама него делом. И када је размишљао у чemu би се свome отаџnstvu показао услужак "внутрене некое ошutil в себe, тако реши, дановеније", да би то учинио, укратко описавши старије и пријеукљenja рода свога, поискавши сведочанства у доста верних аутора. Још је више желeo да напише повест рода свога, кад је видeo како је историја свијета народа описана са словом а "једин точију народа" сербски в забвенију и последњем презренијем остал". Ревност му је и то умножило што су странци описивали повест српску црним бојама: "њихову (српску) храброст за варварство, врлину за злочин узимали, славу њихову и храбра дела ћутањем прекривали". Српска повест треба по његовом мишљењу да има други задатак те зато хоће да је пише.

Из излагања какав задатак ваља да има писање српске историје јасно се вида његови погледи на задатак ове науке. Он хоће поуку из прошlosti, обраzovanje друштва српског, учење будућnosti из прошlosti. Свако је дело, вели, дужно да буде спојено с неком благом намером, те је и он крајњу намеру имао да описавши примере храбrosti, величini и труđoљubљa, побуди читаоце на подржавање врline, да би се тако у његовом роду развила љубав и сагласje, да би се сваки читалац почио благонапављу и часности, те да би могao бити часним човеком и добрым хришћанином. Сврха његова је не само национална морална, јер није задатак филозофског и богословског дела да исправља морал, већ је то задатак дела историјског. Али и поред овог богословског посматрања историја Рајић не заоставља да је повест учијеца и политичког живота. Она учи разуму и премудростi.

Модерна филозофија западноевропских мислилаца која је толико утицала на Доситеја и начинила га та који значајним чиниоцем нашег умног развија, није се дотакла духа Рајићевог. Он је остао доследан својим конзервативним схватањима и љубавима према богословској науци и православљу. Живот и пријеукљenja до-

ме су предњачили његови ситеја Обрадовића изникотичнији, људи прости и ше из слободоумног духа необразовани, али од утицаја код старијих у Новом дотакну и нашег народа; Саду и Карловцима. Умро изникотично из путовања и проучавања страног света, дубоко окаљен од целога Српства.

Рајићево дело било је за

оно време толико грандиозно да је вредело више од свих дела његових савременика. И после Рајића оно је остало извор из кога су се црпели податци још дуго времена. Доцнији историчар Иларион Руварац у једној расправи каже: »Ово је дело (Рајићева историја) било основ свеколиког историописног деловања српских научника, архив ком су притицали кад им је требало дознати шта Константин Порфирогенит о Србима повестује, шта Бонфиније прича, како Мавро Орбини родословије господара српских изложи, шта архиепископ Данило кажује.«

Из овога се види шта је значио Рајић за доцнију генерацију наших историчара. Он је био први који је схватио значај историје за културно-политички живот једнога народа и који је ову књижевну грану поставио на сигурне темеље у нашој књижевности.

М. Ђорђевић

МЕМЛИНГ

— Фламански Рафаел —

(Наставак са 18-те стране)

живота је и тада био прилично супрот.

У делима Мемлинговим осећа се ватрена жудља за променама. Демон новог обузима његову инспирацију и са лаким приказима из живота почиње он свогу у неку руку реформу коју убрзо следе многи савременици.

Али то још није довољно. Он би желeo да слика лепе жене са бујним раменима и блиставим осмешијама. Расплатите брокате и меке текнине у чијим се лепршавим наборима може показати толико технике и суптилности. Сликати злаци и занимљив живот. Фигуре ктитора и далеке перспективе предела. Изврши се из влажних зилина ма-настричких и суморних дворова легенерисане господе. Винити се међу народ, тамо где са физичким злправљем државе и истинска радост живота.

Није ли то све трумфална простишка генију који ће крочити на њу. Рубенс, који ће све ове покушаје и бојажљива књења оваплотити у својој монументалности. Мемлингов значајан је у овома и оваквим посматрањима. Он није изразит као Вайден ни реалан као Ван Ајк али је прилично смео и љубак. Талијански илјадализам и сопствена олдика стварног посматрања живота пронашли су у његовим делима јединствени израз.

То је баш оно због чега овај фламански Рафаел није оставио за собом само траг, већ једино истинско дело неопењиво по својој вредности за поколења која су дошла.

Н. М.

Свако, ко би данас споменио име Роберта Коха не.

Живот Роберта Коха је био пуn авантура, тако је он прошутовао скоро целу земљину куглу: Египат и Индију да би утврдио са сигурношћу узрочнике колере; посетио је и Америку и Јапан; Италију у којој испитује маларију; Јаву и Нову Гвинеју, све те земље Кох је видео и осетио колика је страшна моћ заразних болести кад се оне не би сузбиле.

Своје последње дане живота провео је у Волштајну, код Бомта, почев је са својим првим радовима и испитивањима на бактеријама. Тиме је често долазио у сукоб са својом женом Емом Францом, са којом је све своје патње и разочарења заједно сносио. Она му је увек пребацаivala на његове кавезе са белим мишелима на којима је он вршио своје експерименте. Тим својим експериментима он је често заборављао на своје пацијенте, са којима се увек дуго задржавао, што му је добра времена одузимало од његовог много важнијег послова.

»А напољу-те чекају пацијенти, отпочињала је г-ѓа Ема.

»Свеједно, они умиру и без менек, одговорио је лаконски Кох.

Године 1876. путује Кох у Бреслау да би своја досадашња открића на полу бактерија доставио науци.

Ту је добио и место сталног лекара, а и добро поред тога приватну практику.

После свега овог долази заслужена награда; он је позван у Берлин у Министарство здравља, где је у своме лабораторијуму проводио у испитивањима 16—18 сати. Он је сада радио на новом пољу: борби против туберкулозе.

И опет из безбрдојних патњи, неуспелих покушаја, дође успех; године 1882. пронађе изазивача туберкулозе, такозвани Кохов бацил, што му је донело масу одликовања, ордена и почасних назива. Али Кох остале и даље само скромни истраживач који све то није ценио, и коме је само стварање причињало највећу радост.

Појавила се колера у Египту! Та вест се муњевитом брзином раширила по Европи. Болест се прво појавила у Дијамету, а одатле се ширila по читавом Египту. У то су време Кох у Берлину и Пастер у Паризу поставили нову теорију о заразним болестима, а кодера је још у старијим временима позната као заразна болест.

Ново поље рада би откриено за Роберта Коха, и он са својим асистентом Гафијем крене на југ. Исто тако и Французи су послије своја два пекара: Пјер Ру, најпознатијег ћака Пастеровог, проналазача серума против дифтерије, и Тулија. Не мислећи на безбрдојне опасности радили су Кох и његов асистент.

Исто тако су и две епидемије у Минхену и Хамбургу спречене Коховим у-

ПРИПОВЕТКЕ
МОМЧИЛА
НАСТАСИЈЕВИЋА

(Наставак са 17-те стране)

ка, писац ванредног духа, писац нове осећајности, нове мисаоности, новог језика. — Момчило Настасијевић је име за чије ће се проучавање везати лепи и благородни послови.

Ваљало је да је и СКЗ једном студију у издању његових приповедака укаzala да више нема двојбености у погледу Настасијевићевог велиоког дара, велике вредности.

Писац, који је изнад свих космополитизама — рационализма, романтизма, мистицизма — писац снаге и зрелине која буде само осећајне вишега реда, Настасијевић остаје национални драгоценост какву је једино искони Рудник могао подарити Српству.

С Момчилом Настасијевићем српска проза добија је епопејску красоту сразмерну само словенским водећим духовима у лепоти и доброти.

Српска књижевна за друга. Књига 310, коло XIV. Момчило Настасијевић: Приповетке. Београд 1944. год. стр. 183.

БЕОГРАДСКА ОПШТИНСКА ШТЕДИОНИЦА

Прима улоге на штедњу
Отвара текуће рачуне
Врши све банкарске послове

За све улоге
код штедионице
гарантује

ОПШТИНА ГРАДА БЕОГРАДА

ПАЖЊА — БИЦИКЛИСТИМА — ПАЖЊА

„ИКА“

Сврчна механика! — Врши све оштеће појравке
бцикла као и швајсовање, прављење нових
превозних бцикла, шандела и дам-
ских бцикла, лакирање по
вашем укусу, вул-
канизирање спољних и унушрашњак тума.

„ИКА“ ПРЕЦИЗНОСТ И СОЛИДНОСТ СУ
НАША ДЕВИЗА. АНО ПОСЕТИТЕ НАШУ ФИРМУ ЗА
ОПРАВКУ БИЦИНЛА ИМАЈЕТЕ ИСПРАВАН БИЦИНЛ.

„ИКА“ сврчна механика- Гробљанска бр. 44
На позив телефон долазим.

„Page Neymar“ —

Високо очувани реноме наше фирме већ је познат.
Краља Милана број 20.

продажа, ПАЛАТА, ВИЛА
КУЋА и ПЛАЦЕВА.

— Телефон 27-796.

МАЛИ ОГЛАСИ

СВАКА РЕЧ ДИН. 8.—
ДРЖАВНА ТАКСА
ДИН. 5.—

личну КАРТУ добивену из претстојништва градске полиције у Крагујевцу и заштитну легитимацију изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Јелисавета Нешчић. 270 1—3

личну КАРТУ добивену од начелства среза Жичког у Краљеву изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. Радмила Ђорђевић. 271 1—3

личну КАРТУ бр. 1283 добивену из претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Радослав Јекић. 272 1—3

личну КАРТУ добивену из општине Татчине срез Крагујевачки, изгубила сам. Оглашујем је за заневажећу. Добрала Динић. 273 1—3

личну КАРТУ бр. 1 добивену из општине Белошевачке срез Крагујевачки, изгубио сам. Оглашујем језа неважећу. Радослав Банковић. 274 1—3

личну КАРТУ добивену из претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Која Павловић. 275 1—3

личну КАРТУ добивену из претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. Елка Остапенко. 276 1—3

личну КАРТУ добивену из општине Вучковачке, срез Груженски, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Боголјуб Богдановић. 286 1—3

дуванску КЊИЖИЦУ бр. 58 добивену из претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Маринко Аврамовић. 273 3—3

изгубљену личну карту издату од претстојништва полиције у Ужице бр. 8, оглашавам неважећом. Драга Виторовић, дом. —Ужице. 279 1—1

личну КАРТУ издату од начелника среза Ужичког за 1944 год. оглашавам за неважећу, пошто сам исту изгубио. Анчић Страхиња, Мачкат — Ужице. 278 1—1

личну КАРТУ бр. 5148 добивену из претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Лепосава Милетић. 284 1—3

добивено сведочанство 1 разреда женске гимназије у Крагујевцу изгубила сам. Оглашујем исто за неважеће. Анђелија Ђурчић, родом из Крушевца. 288 1—3

личну КАРТУ бр. 5147 добивену из претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Живко Милетић. 285 1—3

дуванску КЊИЖИЦУ бр. 2 добивену из претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам, оглашујем је за неважећу. Борђе Вучинић. 275 3—3

личну КАРТУ бр. 1142 добивену из претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Антоније Јовановић. 276 3—3

МОЈА ЖЕНА Вукосава Милошевић, са становом у Добрачиној ул. бр. 12 напустила је моју кућу и отишла незнано куд. Тражим од ње да се у року од 15 дана врати на продужење брачног живота, у противном повешћу бракоразводну парницу и од данас све дугове, које она учини нећу признати. Јанићије Милошевић, предузимач из Крагујевца. 287 1—3

купонску КЊИЖИЦУ издату од железн. задруге бр. 270, оглашавам неважећом, јер је изгубљена. Косић Милорад, прив. надзорника пруге — Ужице. 280 1—1

личну КАРТУ за 1944 год. издату од претстојништва полиције у Ужице, изгубљена је, оглашавам неважећом. Тоскић Олга, домаћица — Ужице. 281 1—1
МОЈА УНУЧАД: Наталија, стара 9 година и Радивоја Ђосић старости су са њиве на којој су радили. Молим сваког ко ма шта зна о њима да јави Димитрију Ђосићу, земљораднику, село Буковче — Неготин. 277 1—1

ТРАЖИТЕ СВУДА ПОЗНАТЕ

Браунс

боје за тканине
у кесицама

Једноставно и успешно бојадисање

Готова боја је спремна
одмах за употребу.

БОЈЕ за ТКАНИНЕ

ПРОИЗВОДИ:

ВИЛХЕЛМ БРАУНС
БЕОГРАД

Ресавска 24 — Тел. 29-927

Историја човека је историја бола. Неизмерне су батње људи изазване болестима, епидемијама и ранама. Давас је међутим човек победио бол! Модерно немачкој науци пошло је за руком да болу успешније станове на пут. Њена средства вису предвиђена само за мале свакидашње болове. Ово званије најбоље они, који се у сву наркозе подвргавају тешким операцијама које протичу без бола. Лекови који поједијаче и утару пут на подручју сузбијања бола восте

Вајер-ов крст.

ОГЛАС РЕГ С БР 10674 ОД 14-XII-1943